

บททวน : บทที่ ๑.๒

คดีที่มีข้อโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

กลุ่มคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่น่าสนใจ

และแนวทางการตอบข้อสอบ

กลุ่มคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่จะกล่าวถึงในบทนี้ เป็นคำวินิจฉัยนอกจากที่เคยเป็นข้อสอบแล้ว และที่กล่าวถึงแล้วในบทที่ ๑.๑

๑. กลุ่มคำวินิจฉัยเกี่ยวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๔/๒๕๖๘ เป็นกรณีโจทก์ฟ้องว่า โจทก์จดทะเบียนสมรสกับจำเลย จำเลยเปลี่ยนมาใช้ชื่อสกุลของโจทก์ ต่อมาโจทก์กับจำเลยมีกรณีพิพาทกันหลายคดี โจทก์ตกลงถอนฟ้องจำเลย แต่มีเงื่อนไขให้จำเลยจดทะเบียนหย่ากับโจทก์ หลังจากจดทะเบียนหย่า จำเลยยังคงใช้ชื่อสกุลของโจทก์ตลอดมา และดูเหมือนเจ้าของชื่อสกุลของโจทก์ ขอศาลสั่งจำเลยเลิกใช้ชื่อสกุลของโจทก์ โดยให้จำเลยจดทะเบียนเปลี่ยนไปใช้ชื่อสกุลเดิม ทั้งให้แจ้งเปลี่ยนแปลงในเอกสารราชการต่างๆ หากจำเลยยังคงใช้ชื่อสกุลของโจทก์ ขอให้ชำระค่าเสียหายเดือนละ ๓๐๐,๐๐๐ บาท จำเลยยื่นคำให้การว่า จำเลยประสงค์จะใช้ชื่อสกุลของโจทก์ต่อไป เนื่องจากอยู่ด้วยกันมา ๕๕ ปี คนทั่วไปรับรู้ว่าจำเลยใช้ชื่อสกุลของสามีมาเป็นเวลานาน

ระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น จำเลยโต้แย้งว่า พ.ร.บ.ชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.ชื่อบุคคล (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๘ กำหนดให้หญิงที่จดทะเบียนสมรสกับชายแล้วได้รับอนุญาตให้ใช้ชื่อสกุลของสามี เมื่อหย่าขาดจากสามีต้องกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิม เป็นการจำกัดเสรีภาพของฝ่ายหญิง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ ขอให้ส่งข้อโต้แย้งดังกล่าวไปยังศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยความว่า กรณีนี้สืบเนื่องมาจากเมื่อชายหญิงสมรสกัน พ.ร.บ.ชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “คู่สมรสมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตามที่ตกลงกัน หรือต่างฝ่ายต่างใช้ชื่อสกุลเดิมของตน” วรรคสอง บัญญัติว่า “การตกลงกันตามวรรคหนึ่ง จะกระทำเมื่อมีการสมรสหรือในระหว่างสมรสก็ได้” และวรรคสาม บัญญัติว่า “ข้อตกลงตามวรรคหนึ่ง คู่สมรสจะตกลงเปลี่ยนแปลงภายหลังก็ได้” กรณีการใช้ชื่อสกุลของคู่สมรสจึงเป็นสิทธิของคู่สมรสทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันตามมาตรา ๑๒ ส่วนกรณีการสมรสสิ้นสุดลงหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรสนั้น พ.ร.บ.ชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ให้ฝ่ายซึ่งใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน” และวรรคสอง บัญญัติว่า “เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตาย ให้ฝ่ายซึ่งยังมีชีวิตอยู่และใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิใช้ชื่อสกุลนั้นได้ต่อไป แต่เมื่อจะสมรสใหม่ ให้กลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน”

ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า การที่กฎหมายกำหนดสิทธิในการใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่าย กรณีการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส (เช่น การสมรสที่เป็นโมฆะ โมฆียะ) แตกต่างจากกรณีการสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตาย ก็เพราะกรณีแรก เป็นการสิ้นสุดการสมรสที่ทั้งสองฝ่ายไม่มุ่งหมายที่จะเป็นคู่สมรสกันอีกต่อไปแล้ว ส่วนกรณีหลัง เป็นเหตุธรรมชาติ มิใช่เหตุอันเกิดจากเจตนาของทั้งสองฝ่าย ความรู้สึกถึงความ เป็นเครือญาติยังคงดำรงอยู่ อย่างไรก็ตาม หากคู่สมรสฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่ประสงค์จะสมรสใหม่ต้องเลิกใช้ชื่อสกุลของคู่สมรสฝ่ายที่ถึงแก่ความตายไปแล้ว พ.ร.บ.ชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง จึงเป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับกับกรณีที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันให้แตกต่างกัน ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล

เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศหรือสถานะของบุคคล จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสองและวรรคสาม

๒. กลุ่มคำวินิจฉัยเกี่ยวกับประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายที่มีโทษทางอาญา

๒.๑ ประมวลกฎหมายอาญา

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๓/๒๕๖๕ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งของจำเลยที่ว่า **ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๐๘** (ที่บัญญัติว่า ผู้ใดแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุ สามเณร หรือนักพรตหรือนักบวชในศาสนาใดโดยมิชอบ เพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าเป็นบุคคลเช่นนั้น ต้องระวางโทษ ...) **ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖** เพราะการแต่งกายเลียนแบบพระสงฆ์ไม่ใชการกระทำที่ร้ายแรง

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า การแต่งกายเลียนแบบแล้ว**ประพฤติเสื่อมเสีย**ย่อมก่อให้เกิดความเสื่อมศรัทธาในศาสนา นั้น หรือหาก**มีการบิดเบือนคำสอน**ตามหลักศาสนาก็อาจกระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน บทบัญญัติดังกล่าวจึงเป็นไปตามหลักนิติธรรม และการที่บทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้กำหนดอัตราโทษขั้นต่ำ ศาลสามารถใช้ดุลพินิจกำหนดโทษให้สอดคล้องและเหมาะสมกับพฤติการณ์แห่งคดี จึงไม่เป็นการเพิ่มภาระ หรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ถือได้ว่าเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน ดังนั้น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๐๘ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖

๒.๒ กฎหมายที่มีโทษทางอาญา

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๖/๒๕๖๗ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๔ วรรคสอง **เฉพาะในส่วนโทษทางอาญา** ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ๒๖ วรรคหนึ่ง (หลักนิติธรรม เพิ่มภาระ) มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง (ห้ามเลือกปฏิบัติ) มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง (หลักการลงโทษทางอาญา) และมาตรา ๗๗ วรรคหนึ่ง วรรคสาม (หมดความจำเป็นและไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์)

ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า **รัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๗** เป็นบทบัญญัติในหมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ ที่กำหนดแนวทางในการตรากฎหมายเพื่อให้รัฐพึงมีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น กำหนดกรอบแนวทางทั้งในแง่เนื้อหาและกระบวนการจัดทำกฎหมาย รวมทั้งการดำเนินการภายหลังจากที่กฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว เพื่อมิให้รัฐตรากฎหมายที่มีผลเป็นการสร้างภาระแก่ประชาชนโดยไม่เหมาะสม **มิใช่เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยตรง** ไม่มีกรณีที่พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. ๒๕๓๔ จะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๗ จึงไม่รับวินิจฉัยปัญหาดังกล่าว

ส่วนปัญหาที่รับวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า เช็คเป็นตัวเงินที่มีขึ้นเพื่อใช้รับจ่ายเงินแทนการนำเงินสดไปชำระแก่กัน **ความน่าเชื่อถือของเช็คจึงมีความสำคัญ** หากเช็คขาดความน่าเชื่อถือย่อมส่งผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจการค้าและระบบเศรษฐกิจของประเทศ และการกำหนดให้มีโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิด**เพื่อให้ผู้ออกเช็คระมัดระวังและออกเช็คโดยสุจริต** อีกทั้งความผิดตามกฎหมายนี้เป็นความผิดอันยอมความได้ตาม**มาตรา ๕** และหากผู้กระทำความผิดใช้เงินตามเช็คภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือบอกกล่าว หรือวันที่ผู้กระทำความผิดออกเช็คเพื่อใช้เงินนั้นสิ้นผลผูกพันไปก่อนศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด **คดีอาจเป็นอันเลิกกันได้ตามมาตรา ๗** บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และตัวเงินแต่ละประเภทมีลักษณะและวัตถุประสงค์ในการใช้แตกต่างกัน กฎหมายอาจบัญญัติความคุ้มครองไว้ต่างกันได้ บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ **มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง** นอกจากนี้บทบัญญัติดังกล่าวใช้บังคับอยู่ในขณะที่มีการกระทำความผิดและโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นเป็นไปตามโทษที่บัญญัติไว้ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ **มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง**

อนึ่ง กระทรวงยุติธรรมเสนอร่างพ.ร.บ.ยกเลิกพ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. ๒๕๓๔ พ.ศ. ... เพื่อให้สอดคล้องกับข้อ ๑๑ ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง ที่กำหนดว่า

บุคคลจะถูกจำคุกเพียงเพราะเหตุว่าไม่สามารถปฏิบัติตามสัญญาได้ ขณะนี้ร่างพ.ร.บ.ฉบับนี้อยู่ระหว่างการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร วาระ ๒

๓ กลุ่มคำวินิจฉัยเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความ

๓.๑ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๘/๒๕๖๘ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า ป.วิ.อ.มาตรา ๑๗๒ ทวิ/๑ ที่บัญญัติว่า

“ภายหลังที่ศาลได้ดำเนินการตามมาตรา ๑๗๒ วรรคสอง (สอบคำให้การของจำเลย) แล้ว เมื่อศาลเห็นว่าจำเลย **หลบหนีหรือไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควร** ให้ศาลออกหมายจับจำเลย หากไม่ได้ตัว จำเลยมาภายในสามเดือนนับแต่วันออกหมายจับ เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะให้การพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า และจำเลยมีความหมายให้ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ และเมื่อศาลพิจารณาคดีเสร็จแล้ว ให้ศาลมีคำพิพากษาในคดีนั้นต่อไป” และวรรคสอง บัญญัติว่า “การพิจารณาและสืบพยานตามวรรคหนึ่งต้องมีใช้คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปี ในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล” เป็นบทบัญญัติที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ เพราะเป็นการจำกัดสิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่และสิทธิในการถามค้านพยานที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนของจำเลย ทั้งมิได้ให้สิทธิในการขอให้พิจารณาคดีใหม่ และยังขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสองด้วย เพราะเป็นการปฏิบัติต่อจำเลยเสมือนผู้กระทำความผิด ไม่เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า ในส่วนที่ได้แย้งว่า บทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่งนั้น

- เมื่อจำเลยหลบหนีหรือมาฟังการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีอันควร ถือได้ว่าเป็นกรณีจำเลยไม่ **ประสงค์เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีหรือสละสิทธิ**ในการที่จะได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าตนเอง ควรให้อำนาจศาลพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้เพื่อมิได้เกิดความล่าช้า

- อีกทั้งการพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยตามบทบัญญัติดังกล่าวต้องเป็นไปตามเงื่อนไขสี่ประการ ได้แก่ (๑) ศาลได้ต้องอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังแล้ว (๒) จำเลยหลบหนีหรือไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควร โดยศาลได้ออกหมายจับจำเลย แต่ไม่ได้จำเลยมาศาลภายในสามเดือน นับแต่วันออกหมายจับ (๓) จำเลยต้องมีความหมาย อันเป็นการกำหนดให้จำเลยมีตัวแทนเพื่อคุ้มครองสิทธิของตนในการต่อสู้คดี และ (๔) ต้องมีใช้คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล **อันเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์และขอบเขตการใช้ดุลพินิจของศาลในการพิจารณาและสืบพยานหลังจำเลยอย่างชัดแจ้ง**

- นอกจากนี้หากจำเลยมีเหตุผลสมควรที่ไม่อาจปรากฏตัวในการพิจารณาคดีของศาล ย่อมไม่เป็นการตัดสิทธิจำเลยในการใช้สิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาที่ยังไม่ถึงที่สุด และแม้จำเลยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว อาจมีสิทธิร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ หากกรณีเข้าเงื่อนไขตามพ.ร.บ.การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. ๒๕๒๖

การพิจารณาและสืบพยานหลังจำเลยตามมาตรา ๑๗๒ ทวิ/๑ แม้เป็นการจำกัดสิทธิในการต่อสู้คดีของโจทก์อยู่บ้าง แต่เมื่อชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์สาธารณะที่ทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็ว ไม่ขาดอายุความ อันเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน กับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของจำเลย ประโยชน์สาธารณะย่อมมีมากกว่า บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖

- ส่วนที่ได้แย้งว่าบทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง นั้น ป.วิ.อ.มาตรา ๑๗๒ ทวิ/๑ ให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจในการพิจารณาสืบพยานลับหลังจำเลยเท่านั้น ศาลไม่อาจพิจารณาและพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดและลงโทษจำเลยได้ในทันที ศาลต้องรับฟังพยานหลักฐานและชั่งน้ำหนักพยาน

หลักฐานทั้งปวงจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ไม่มีลักษณะที่เป็นการปฏิบัติต่อจำเลยเสมือนหนึ่งว่าจำเลยเป็นผู้กระทำ และมีได้เป็นการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด หรือเป็นการปฏิบัติต่อจำเลยเสมือนเป็นผู้กระทำความผิด บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง

คำวินิจฉัยศาลศาลธน.ที่ ๑๖/๒๕๖๓ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า การที่**ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๖/๓ มาตรา ๒๒๗ และมาตรา ๒๒๗/๑** ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั้นนำหน้าพยานหลักฐานทั้งปวงแล้วนำพยานบอกเล่ามาประกอบสำนวนคดีได้ ทำให้คดีนี้ศาลรับฟังพยานใจทักซึ่งเป็นพยานบอกเล่าแล้วมีคำสั่งประทับฟ้อง บทบัญญัติทั้งสามมาตราจึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า การรับฟังพยานหลักฐานและบทคัดพยานในคดีอาญามีได้เคร่งครัด ศาลมีอำนาจรับฟังพยานหลักฐานใดๆ ก็ได้ที่สามารถพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย เพียงแต่ต้องไม่ใช่พยานหลักฐานที่เกิดจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่นเท่านั้น สำหรับพยานบอกเล่า แม้โดยสภาพจะมีข้อบกพร่อง แต่ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจรับฟังพยานบอกเล่าโดยคู่ความมีสิทธิร้องคัดค้าน ตาม**มาตรา ๒๒๖/๓ วรรคสอง** และเพื่อเป็นการคุ้มครองจำเลยในคดีอาญา **มาตรา ๒๒๗/๑** จึงให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่าด้วยความระมัดระวัง อีกทั้งหากมีข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ก็ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย ตาม**มาตรา ๒๒๗** ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๖/๓ มาตรา ๒๒๗ และมาตรา ๒๒๗/๑ ที่ให้ศาลมีอำนาจรับฟังพยานบอกเล่า จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง

หมายเหตุ : คดีนี้ ศาลมีคำสั่งประทับฟ้องเพราะรับฟังคำเบิกความของนายโจทก์ ซึ่งเป็นเพียงพยานบอกเล่า จำเลยที่ ๒ จึงโต้แย้งว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ให้ศาลมีดุลพินิจรับฟังพยานบอกเล่าได้ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แต่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าไม่ขัด เพราะในคดีอาญา ศาลสามารถรับฟังพยานหลักฐานใดๆ ก็ตามที่สามารถพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยได้ และแม้บทบัญญัตินี้ดังกล่าวให้รับฟังพยานบอกเล่าได้ แต่ก็ให้รับฟังด้วยความระมัดระวัง

๓.๒ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

คำวินิจฉัยศาลธน.ที่ ๑/๒๕๖๘ คดีนี้เป็นกรณีผู้ซื้อทรัพย์ได้จากการขายทอดตลาด และรับโอนกรรมสิทธิ์มาแล้ว ยื่นคำร้องต่อศาลจังหวัดจันทบุรีขอให้ออกหมายบังคับคดีให้จำเลยและบริวาร (ซึ่งยังอยู่อาศัยในที่ดินพิพาท) ออกไปจากที่ดินพิพาท ศาลจังหวัดจันทบุรีออกหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีปิดประกาศขังไล่ จำเลยยื่นคำร้องต่อศาลจังหวัดจันทบุรีว่า การบังคับคดีและการปิดประกาศขังไล่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ขอให้เพิกถอนการบังคับคดี ศาลจังหวัดจันทบุรียกคำร้อง จำเลยอุทธรณ์

ระหว่างที่คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ภาค ๒ จำเลยยื่นคำร้องโต้แย้งว่า ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารที่อาศัยอยู่ในทรัพย์พิพาทควรมีสถานที่ที่จะอยู่อาศัยได้ทราบเท่าที่ยังมีค่าบังคับของศาล **ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๓๔** ที่ให้อำนาจผู้ซื้อทรัพย์จากการขายทอดตลาดขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีได้ทันที โดยไม่ต้องขอออกคำบังคับให้ลูกหนี้ที่อาศัยอยู่ออกจากอสังหาริมทรัพย์ก่อน**จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง** (รื้อถอนสิทธิและและเสรีภาพของของลูกหนี้และบริวารเกินสมควรแก่เหตุ และขัดต่อหลักนิติธรรม) **มาตรา ๓๓ วรรคหนึ่ง** (เสรีภาพในเคหสถาน) และ**มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง** (สิทธิในทรัพย์สัน) ขอให้ส่งข้อโต้แย้งดังกล่าวไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๓๔ เป็นบทบัญญัติให้สิทธิผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์ยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีแก่ลูกหนี้หรือบริวารที่ยังอยู่อาศัยในอสังหาริมทรัพย์นั้นได้ทันที โดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีใหม่

- เพื่อให้การบังคับคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับชำระหนี้และผู้ซื้อทรัพย์สินได้จากการขายทอดตลาดสามารถเข้าใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินได้โดยเร็ว

- ก่อนดำเนินการตามมาตรา ๓๑๓ นี้ ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิชำระหนี้ได้ทุกเมื่อเพื่อมิให้มีการบังคับคดีสิทธิและเสรีภาพของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและบริวารมืออยู่อย่างไร คงมีอยู่เช่นนั้น

- บทบัญญัตินี้เป็นกลไกที่จำเป็นในการป้องกันการประวิงคดี เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการขายทอดตลาด ทำให้ราคาทรัพย์สินมีมูลค่าที่เหมาะสมกับความเป็นจริง

ด้วยเหตุดังกล่าว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๓๔ จึงไม่กระทบต่อสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เป็นไปตามหลักสัดส่วน ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่กระทบต่อเสรีภาพเสรีภาพในเคหสถาน และไม่กระทบต่อสิทธิในทรัพย์สิน ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง มาตรา ๓๓ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๒๕/๒๕๖๗ คดีนี้ ศาลจังหวัดร้อยเอ็ดส่งคำร้องของผู้ร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินมายังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๒๓ วรรคหนึ่ง วรรคสี่ และวรรคห้า ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ กับมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๒๓ วรรคหนึ่ง กำหนดระยะเวลาในการยื่นคำร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สิน โดยแบ่งออกเป็น ๓ กรณี **กรณีแรก** ไม่มีพฤติการณ์พิเศษหรือเหตุสุดวิสัย ต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีภายในหกสิบวัน นับแต่วันที่มีการยึดทรัพย์สินนั้น **กรณีที่ ๒** มีพฤติการณ์พิเศษ ต้องยื่นคำร้องขอไม่ช้ากว่าเจ็ดวันก่อนวันที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดไว้เพื่อการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นซึ่งทรัพย์สินนั้นเป็นครั้งแรก **กรณีที่ ๓** มีเหตุสุดวิสัย ต้องยื่นคำร้องขอก่อนขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นซึ่งทรัพย์สิน เป็นกรณีกฎหมายกำหนดให้มีข้อยกเว้นเป็นกรณีพิเศษเพิ่มขึ้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ไม่เช่นนั้นผู้ร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินจะใช้สิทธิยื่นคำร้องขอได้เพียงกรณีเดียวคือภายในหกสิบวัน นับแต่วันที่มีการยึดทรัพย์สิน และการพิจารณาว่ามีพฤติการณ์พิเศษหรือเหตุสุดวิสัยหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงว่าด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๓ ศาลมีอาจใช้ดุลพินิจเพียงลำพัง

- มาตรา ๓๒๓ วรรคสี่ ที่บัญญัติให้สิทธิโจทก์หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งให้บุคคลภายนอกผู้ยื่นคำขอให้ปล่อยทรัพย์สินวางเงินหรือหาประกันต่อศาล ในกรณีที่คำร้องนั้นไม่มีมูลและยื่นเข้ามาเพื่อประวิงคดี ถ้าผู้ร้องไม่ปฏิบัติตาม ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีและคำสั่งดังกล่าวเป็นที่สุดท้าย เพื่อให้การยื่นคำร้องขอปล่อยทรัพย์สินเพื่อประวิงการบังคับคดีทำได้ยากขึ้น และเหตุที่ให้คำสั่งดังกล่าวเป็นที่สุดท้าย เนื่องจากหากปล่อยให้มีการอุทธรณ์ฎีกาต่อไป กระบวนการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งจะยืดเยื้อ ทำให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่สามารถบังคับคดี

- มาตรา ๓๒๓ วรรคห้า ที่บัญญัติให้โจทก์หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจยื่นคำร้องต่อศาลภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งยกคำร้องขอ เพื่อขอให้ศาลสั่งให้ผู้กล่าวอ้างชดใช้ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ตนได้นั้น เป็นการหลักเกณฑ์เรียกค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่ได้รับความเสียหายโดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีใหม่ เพื่อคุ้มครองผู้ที่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สิน และเป็นการป้องปรามการร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินโดยมีเจตนาเพื่อให้การบังคับคดีล่าช้าหรือยื่นเข้ามาเพื่อประวิงคดี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๒๓ วรรคหนึ่ง วรรคสี่ และวรรคห้า จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ กับมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๒/๒๕๖๕ ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๗ มาตรา ๒๔๘ และมาตรา ๒๔๙ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และ มาตรา ๑๘๙ เพราะ**มาตรา ๒๔๗** กำหนดให้การฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นอุทธรณ์ในคดีแพ่งจะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับอนุญาตให้ฎีกา มีผลให้**ไม่ว่าคู่ความจะมีฐานะทางเศรษฐกิจอย่างไรและจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันเท่าไร มีสิทธิยื่นคำร้องขออนุญาตฎีกาทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายได้เท่าเทียมกัน** มาตรา ๒๔๘ กำหนดให้การพิจารณาและวินิจฉัยคำร้องตามมาตรา ๒๔๗ กระทำโดยองค์คณะผู้พิพากษาที่ประธานศาลฎีกาแต่งตั้ง ประกอบด้วยรองประธานศาลฎีกาและผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาอีกอย่างน้อย ๓ คน ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ในการพิจารณาพิพากษาคดี อันเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาถ้อยแถลงคดี และ**มาตรา ๒๔๙ วรรคหนึ่ง** ให้ศาลฎีกาพิจารณาอนุญาตฎีกาได้เมื่อเห็นว่าปัญหาตามฎีกานั้นเป็นปัญหาสำคัญที่ควรวินิจฉัย และ**วรรคสอง** กำหนดกรณีปัญหาสำคัญสำหรับการพิจารณาคำร้องขออนุญาตฎีกาไว้ตาม (๑) ถึง (๖) หากคำร้องอนุญาตฎีกาใดมีลักษณะเป็นกรณีปัญหาสำคัญยอมได้รับอนุญาตให้ฎีกา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๗ มาตรา ๒๔๘ และมาตรา ๒๔๙ จึงไม่หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และการที่กฎหมายกำหนดให้องค์คณะผู้พิพากษาที่ประธานศาลฎีกาแต่งตั้งพิจารณาและวินิจฉัยคำร้องขออนุญาตฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๘ เป็นเพียงการแต่งตั้งองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาเพื่อพิจารณากลับกรองคดีที่เป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัย มิใช่การจัดตั้งศาลขึ้นใหม่หรือกำหนดวิธีพิจารณาเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีแทนศาลฎีกา จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๙

๓.๓ กฎหมายว่าด้วยการรับรองฎีกาของอัยการสูงสุดในคดีค้ำมนุษย์และคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๗/๒๕๖๗ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๔๕ วรรคสี่ ที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดได้มอบหมายลงลายมือชื่อรับรองในฎีกาของพนักงานอัยการว่ามีเหตุอันควรที่ศาลฎีกาจะได้วินิจฉัย ให้ถือว่าเป็นปัญหาสำคัญและให้ศาลฎีการับฎีกา” ทำให้สิทธิในการฎีกาของคู่ความที่เป็นพนักงานอัยการกับจำเลยแตกต่างกัน เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสถานะของบุคคล ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๔๕ วรรคสี่ ไม่ได้กำหนดกรอบดุลพินิจในการรับรองให้ฎีกาของอัยการสูงสุด แตกต่างจากการขออนุญาตฎีกาต่อศาลฎีกามีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าปัญหาตามฎีกานั้นต้องเป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัย ตามมาตรา ๔๕ วรรคสอง (๑) ถึง (๘) อันถือเป็นกรอบการใช้ดุลพินิจของศาลฎีกา ทำให้การนำคดีขึ้นสู่ศาลฎีกาของพนักงานอัยการแตกต่างไปจากจำเลย ด้วยเหตุดังกล่าว พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๔๕ วรรคสี่ จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม และกำหนดค่าบังคับให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลเมื่อพ้นร้อยหกสิบวัน นับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย

หมายเหตุ : เหตุผลสำคัญที่ทำให้พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๔๕ วรรคสี่ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม เพราะศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า คดีที่โจทก์ที่เป็นพนักงานอัยการกับคดีที่โจทก์เป็นราษฎรด้วยตนเอง ไม่ได้มีสาระสำคัญแตกต่างกัน การกำหนดสิทธิในการฎีกาแตกต่างกันโดยกรณีขออนุญาตต่อศาลฎีกา องค์คณะผู้พิพากษาที่พิจารณาเรื่องนี้ต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของมาตรา มาตรา ๔๕ วรรคสอง (๑) ถึง (๘) แต่การอนุญาตต่ออัยการสูงสุด ไม่ต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ใดๆ พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๔๕ วรรคสี่ จึงขัดต่อหลักความเสมอภาพและห้ามเลือกปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม

อนึ่ง ก่อนหน้านี้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยที่ ๒๒/๒๕๖๕ ว่า พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๔๖ วรรคสี่ ซึ่งมีหลักการเหมือนกับพ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๔๕ วรรคสี่ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง โดยศาลรัฐธรรมนูญให้เหตุผลทำนองเดียวกันและกำหนดคำบังคับให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลเมื่อพ้นร้อยหกสิบวัน นับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยเช่นเดียวกัน

๔. กลุ่มคำวินิจฉัยกฎหมายที่เกี่ยวกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครหรือผู้ดำรงตำแหน่งต่างๆ

๔.๑ กลุ่มคำวินิจฉัยเกี่ยวกับพ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๕๕๗ มาตรา ๑๒ (๑๑)

พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๕๕๗ มาตรา ๑๒ บัญญัติว่า ผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะดังต่อไปนี้ ...

(๑๑) ไม่เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า กฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยศิลปกรรม กฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิดดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน ในฐานความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน หรือวัตถุระเบิดที่นายทะเบียนไม่อาจออกใบอนุญาตให้ได้ กฎหมายว่าด้วยที่ดิน ในฐานความผิดเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์ กฎหมายว่าด้วยยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง และกฎหมายว่าด้วยการพนันในฐานความผิดเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๓/๒๕๖๓ เป็นกรณีนายอำเภอเกษตรสมบูรณ์มีคำสั่งให้ผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งพ้นจากตำแหน่ง เนื่องจากปรากฏข้อเท็จจริงว่าเคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลว่าไม่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งตามที่กฎหมายบัญญัติ อันเป็นความผิดตามพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นเหตุให้มีลักษณะต้องห้ามดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ตามพ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๕๕๗ มาตรา ๑๒ (๑๑) ที่ว่า “ต้องไม่เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับ ... กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง”

ผู้ใหญ่บ้านอุทธรณ์คำสั่งของนายอำเภอต่อผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา แต่ผู้ว่าราชการจังหวัดมีคำวินิจฉัยยกอุทธรณ์ ผู้ใหญ่บ้านจึงฟ้องนายอำเภอและผู้ว่าราชการจังหวัดต่อศาลปกครองกลาง ขอให้เพิกถอนคำสั่งของผู้ฟ้องคดีที่ ๑ และคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของผู้ฟ้องคดีที่ ๒ และยื่นคำร้องขอให้ส่งข้อโต้แย้งของตนไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๕๕๗ มาตรา ๑๒ (๑๑) เฉพาะความผิดว่าด้วยกฎหมายเลือกตั้ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ เพราะไม่มีกำหนดระยะเวลาจำกัดสิทธิไว้ อันกระทบสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ฟ้องคดีอย่างรุนแรง

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า การที่พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๕๕๗ มาตรา ๑๒ (๑๑) กำหนดคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านในส่วนที่ว่า “ต้องไม่เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง” โดยมีได้ระบุไว้ชัดเจนว่าเป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งในฐานใด ย่อมหมายความว่า กระทำความผิดในทุกฐานความผิด รวมทั้งไม่ได้กำหนดกรอบระยะเวลาในกรณีที่ผู้นั้นถูกต้องห้ามรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านไว้ด้วย ย่อมทำให้ผู้กระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งในทุกกรณีถูกต้องห้ามรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านตลอดชีวิต การกำหนดให้การกระทำความผิดกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งเป็นคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน โดยไม่จำแนกประเภทการกระทำและความหนักเบาแห่งสภาพบังคับตามลักษณะและพฤติการณ์แห่งการกระทำนั้น เป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ซึ่งไม่ได้สัดส่วนกัน จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง

นอกจากนี้ยังมีคำวินิจฉัยที่ ๗ - ๘/๒๕๖๕ เป็นกรณีตามพ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๕๕๗ มาตรา ๑๒ (๑๑) ที่ว่า “ต้องไม่ใช่ผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับ ... กฎหมายว่าด้วยยาเสพติด” คำวินิจฉัยที่ ๑๓/๒๕๖๖ เป็นกรณีตามพ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๕๕๗ มาตรา ๑๒ (๑๑) ที่ว่า “ต้องไม่ใช่ผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับ ... กฎหมายว่าด้วยการพนันในฐานความผิดเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก” และคำวินิจฉัยที่ ๕/๒๕๖๗ เป็นกรณีตามพ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๕๕๗ มาตรา ๑๒ (๑๑) ที่ว่า “ต้องไม่ใช่ผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับ ... กฎหมายว่าด้วยป่าไม้” ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยทำนองเดียวกับคำวินิจฉัยที่ ๑๓/๒๕๖๓

๔.๒ กลุ่มคำวินิจฉัยเกี่ยวกับลักษณะต้องห้าม ตามพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๑๐)

พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง

(๑๐) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกักขังเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดในความผิดฐานเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือผู้ค้า กฎหมายว่าด้วยการพนันในความผิดฐานเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ หรือกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในความผิดฐานฟอกเงิน”

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๑/๒๕๖๕ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ ที่บัญญัติว่า “ มาตรา ๕๐ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ... (๑๐) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดต่อ ... กฎหมายว่าด้วยการพนันในความผิดฐานเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก ...” โดยไม่กำหนดระยะเวลาจำกัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เป็นการตัดสิทธิการมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นและกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ยื่นคำร้อง จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๔๐

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๑๐) ที่กำหนดให้ผู้ที่จะได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นต้องไม่ใช่ผู้ที่เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการพนันในความผิดฐานเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนักโดยมิได้กำหนดระยะเวลาจำกัดสิทธิ เป็นการบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) และ พ.ร.บ.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๒ (๑๒) ที่กำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกรณีดังกล่าวด้วย เพื่อเป็นมาตรการตรวจสอบ สกัด ป้องกัน และยับยั้งบุคคลที่มีประวัติเสื่อมเสียไม่ให้เข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองอย่างเด็ดขาด และกำหนดความผิดเฉพาะความผิดฐานเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนักเท่านั้น มิได้รวมผู้เข้าไปเล่นการพนันหรือผู้สนับสนุน จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของประเทศหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ ตามข้อยกเว้นของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๐ พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๕๐ (๑๐) จึงมิได้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และ มาตรา ๔๐

คำวินิจฉัยที่ ๒๖-๒๗/๒๕๖๗ เป็นกรณีมีโต้แย้งว่า พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๕๐ ที่บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ... (๑๐) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ...” โดยไม่มี

กำหนดเวลาสิ้นสุด เป็นการกำหนดลักษณะต้องห้ามที่เข้มงวดเกินไป ไม่เป็นไปตามหลักสัดส่วน และจำกัดเสรีภาพในการประกอบอาชีพของบุคคลเกินความจำเป็น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๔๐ ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรูปแบบการปกครองที่เป็นรากฐานของระบอบประชาธิปไตยตามหลักการกระจายอำนาจ บทบัญญัติมาตรา ๕๐ (๑๐) กำหนดลักษณะต้องห้ามเพราะเหตุเคยกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ซึ่งเป็นความผิดที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาเพื่อลงโทษเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่และอำนาจในการปฏิบัติภารกิจต่างๆแห่งรัฐ แต่กลับใช้อำนาจหน้าที่โดยทุจริต

- หากเปิดโอกาสให้เข้ามาดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นอาจกระทบต่อความเชื่อมั่นศรัทธาของประชาชน กระทั่งต่อประโยชน์สาธารณะ และมาตรฐานการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นโดยรวม

- แม้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมือง แต่มิใช่สิทธิเด็ดขาด ฝ่ายนิติบัญญัติออกกฎหมายจำกัดสิทธิได้ตามเงื่อนไขที่กำหนดในรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

- บทบัญญัติดังกล่าวสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) ที่บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ... (๑๐) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ...” ที่มีความมุ่งหมายในการป้องกันบุคคลที่ขาดความน่าเชื่อถือในความสุจริต หรือผู้ที่เคยกระทำความผิดอันเป็นปฏิปักษ์ต่อประโยชน์สาธารณะเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยเด็ดขาด

เมื่อชั่งน้ำหนักระหว่างผลกระทบต่อสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลกับประโยชน์สาธารณะที่ได้รับ เห็นได้ว่า บทบัญญัติดังกล่าวเป็นไปตามหลักสัดส่วน ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพเกินสมควรแก่เหตุ จึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมีได้เป็นการจำกัดเสรีภาพในการประกอบอาชีพโดยเด็ดขาด บุคคลดังกล่าวยังมีเสรีภาพที่จะเลือกประกอบอาชีพอื่นได้ จึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๐ ด้วย

ข้อสังเกต

เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มคำวินิจฉัยเกี่ยวกับลักษณะต้องห้ามของผู้ใหญ่บ้าน ตามพ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๑๒ (๑๑) เป็นที่เห็นได้ว่า กลุ่มคำวินิจฉัยเกี่ยวกับเกี่ยวกับพ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๑๒ (๑๑) ว่าด้วยคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน ตามคำวินิจฉัย ที่ ๑๓/๒๕๖๓, ๗ - ๘/๒๕๖๕, ๑๓/๒๕๖๖ และ ๕/๒๕๖๗ ที่เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดตามฐานความผิดหรือกฎหมายที่กำหนดไว้ และไม่กำหนดระยะเวลาจำกัดสิทธิ ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

แต่กรณีของพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๕๐ (๑๐) ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เพราะเป็นการบัญญัติตามตัวบทรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) และ พ.ร.บ.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๒ (๑๒) ที่มีเจตนารมณ์เพื่อสกัด ป้องกัน และยับยั้งบุคคลที่มีประวัติเสื่อมเสียไม่ให้เข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองอย่างเด็ดขาด จึงไม่กำหนดระยะเวลาห้ามดำรงตำแหน่ง ต่างจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านที่ไม่ได้มีความสำคัญมากนัก กรณีลักษณะต้องห้ามของผู้ใหญ่บ้าน ตามพ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๑๒ (๑๑) ที่ไม่จำกัดระยะเวลาห้ามดำรงตำแหน่ง จึงเป็นการจำกัดสิทธิเกินสมควรแก่เหตุ

โครงสร้างของตัวบทพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๕๐ (๑๐) มาตรานี้ คล้ายกับตัวบทรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ ที่บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ... (๑๐) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่า

กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดในความผิดฐานเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือผู้ค้า กฎหมายว่าด้วยการพนันในความผิดฐานเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนักกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ หรือกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในความผิดฐานฟอกเงิน”

อนึ่ง พ.ร.บ.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๒ (๑๒) ก็ใช้ถ้อยคำทำนองเดียวกัน

๔.๓ กลุ่มคำวินิจฉัยเกี่ยวกับลักษณะต้องห้าม ตามพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๖)

พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ... (๖) ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล”

ลักษณะต้องห้ามนี้มีอยู่ในกฎหมายฉบับเดิมคือ พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๔๕ (๔) ด้วย มีถ้อยคำทำนองเดียวกัน

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๓/๒๕๖๔ เป็นกรณีสืบเนื่องมาจากมีประกาศจังหวัดพิษณุโลกให้ผู้ฟ้องคดีสิ้นสุดสมาชิกภาพการเป็นสมาชิกสภาเทศบาลตำบลปลักแรด โดยอ้างเหตุว่า ศาลแขวงพิษณุโลกมีคำพิพากษาจำคุกผู้ฟ้องคดีเป็นเวลา ๒๔ เดือน และมีหมายจำคุกให้คุมขังเป็นเวลา ๔ วัน เป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาเทศบาลตำบลปลักแรดสิ้นสุดของผู้ฟ้องคดีสิ้นสุดลง เพราะเหตุ “ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายศาล” ตามพ.ร.บ.เทศบาล พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๑๙ วรรคหนึ่ง (๔) ประกอบมาตรา ๑๕ วรรคสอง และพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๔๕ (๔)

ผู้ฟ้องคดีจึงฟ้องสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย ผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลก และเทศบาลตำบลปลักแรดต่อศาลปกครองพิษณุโลก ขอให้มีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งดังกล่าว และให้ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสามร่วมกันชดเชยค่าตอบแทนพร้อมดอกเบี้ย

ระหว่างการพิจารณาของศาลปกครองพิษณุโลก ผู้ฟ้องคดียื่นคำร้องขอให้ส่งคำโต้แย้งให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายทั้งสองฉบับที่กำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เมื่อต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังโดยหมายศาล ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ มาตรา ๒๙ และมาตรา ๑๐๑ (๑๓) โดยอ้างเหตุว่า เนื่องจากผู้ฟ้องคดีถูกจำคุกตามคำพิพากษาเพียงช่วงเวลาในระหว่างประกันตัวเท่านั้น ประกอบกับคดียังไม่ถึงที่สุด และต่อมาศาลฎีกามีคำสั่งจำหน่ายคดีจากสารบบความ เนื่องจากในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อโจทก์ถอนฟ้องก่อนคดีถึงที่สุดและศาลอนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้อง สิทธินาคืออาญามาฟ้องย่อมเป็นอันระงับไปตามป.วิ.อ.มาตรา ๓๙ (๒) อีกทั้งเมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๑๓) ยังให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อต้องคำพิพากษาถึงที่สุด แม้จะมีการรอการลงโทษ เว้นแต่เป็นการรอการลงโทษในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท ฯลฯ

ศาลรัฐธรรมนูญไม่รับวินิจฉัยข้อโต้แย้งเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕ เพราะเป็นการโต้แย้งบทบัญญัติที่เป็นหลักการทั่วไป ส่วนข้อโต้แย้งเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญมาตราอื่น ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า พ.ร.บ.เทศบาล พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๑๙ วรรคหนึ่ง (๔) (ที่บัญญัติว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาเทศบาลสิ้นสุดลงเมื่อขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม ตามมาตรา ๑๕ วรรคสอง) ประกอบมาตรา ๑๕ วรรคสอง (ที่บัญญัติว่า ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกสภาเทศบาลต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิก

สภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น) และพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๔๕ (๔) (ที่บัญญัติว่า บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ... (๔) ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล) เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดแห่งการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาเทศบาล เพื่อให้สมาชิกสภาเทศบาลซึ่งเป็นผู้แทนของประชาชนในระดับท้องถิ่น เป็นผู้ที่ปราศจากเหตุหมิ่นเหม่ง เนื่องจากสมาชิกสภาท้องถิ่นถือเป็นต้นแบบในฐานะตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่น หากมีเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นย่อมอาจคาดหมายได้ว่า บุคคลนั้นจะปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบและส่งผลกระทบต่อท้องถิ่นได้ บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง กับวรรคสาม ทั้งยังเป็นคนละเรื่องกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๑๓) ที่ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก ฯลฯ บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๑๓) ด้วย

หมายเหตุ

คดีนี้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง กับวรรคสาม รวมกันไปในคราวเดียว

๔.๔ กลุ่มคำวินิจฉัยเกี่ยวกับลักษณะต้องห้าม ตามพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๑๘) (๒๐) และ (๒๑)

๑) ลักษณะต้องห้ามพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๑๘)

มาตรา ๕๐ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ... (๑๘) ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่ว่าจะได้รับโทษหรือไม่ โดยได้พ้นโทษหรือต้องคำพิพากษายังไม่ถึงห้าปีนับถึงวันเลือกตั้ง แล้วแต่กรณี”

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๙-๑๐ /๒๕๖๙ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๑๘) มีผลเป็นการตัดสิทธิผู้สมัครรับเลือกตั้งของบุคคลที่กระทำความผิดตามพ.ร.บ. การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยไม่จำแนกประเภท พฤติการณ์ ความร้ายแรง ความหนักเบาของการกระทำความผิด และเป็นการตรากฎหมายโดยมิได้คำนึงถึงเจตนารมณ์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต หรือไม่ได้พิจารณาความสุจริตหรือทุจริต กระทบต่อสิทธิทางการเมืองอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติได้รับรองไว้ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๑๘) เป็นบทบัญญัติที่กำหนดความผิดในลักษณะครอบคลุมความผิดทุกประเภท โดยมิได้พิจารณาเงื่อนไขความหนักเบาหรือระดับความร้ายแรงแห่งพฤติการณ์ในการกระทำความผิด ทั้งที่มีบทบัญญัติกำหนดโทษและความผิดไว้ในหมวด ๑๐ บทกำหนดโทษ ตั้งแต่มาตรา ๑๑๖ ถึงมาตรา ๑๔๑ หลายฐานความผิดและมีระวางโทษแตกต่างกัน ตามพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำ ครอบคลุมตั้งแต่การกระทำที่เป็นความผิดในการหาเสียง การฝ่าฝืนหลักเกณฑ์หรือระเบียบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด ตลอดจนการกระทำที่มีลักษณะเป็นการทุจริตหรือบิดเบือนเจตจำนงของผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือกระทำการที่มีลักษณะร้ายแรงอันส่งผลให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และกำหนดโทษทางอาญาให้สอดคล้องกับความหนักเบาของการกระทำตั้งแต่โทษจำคุกหรือปรับในอัตราไม่สูงสำหรับการฝ่าฝืนหลักเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีการหาเสียงหรือการปิดประกาศหรือการติดแผ่นป้ายเกี่ยวกับการหาเสียงเลือกตั้งที่ไม่เป็นไปตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด ไปจนถึงโทษที่รุนแรงขึ้นสำหรับการกระทำที่กระทบต่อความสุจริตและเที่ยงธรรมของการเลือกตั้ง เช่น การย้ายบุคคลเข้ามาในทะเบียนบ้านโดยมิ

ชอบเพื่อประโยชน์ในการเลือกตั้ง การกล่าวหาหรือเผยแพร่ข้อความอันเป็นเท็จเพื่อให้ผู้สมัครเสียหาย หรือการลงสมัครรับเลือกตั้งทั้งที่รู้อยู่แล้วว่าตนขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามในการสมัครรับเลือกตั้ง อีกทั้งให้ศาลมีอำนาจสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งเป็นระยะเวลาแตกต่างกันตามระดับความร้ายแรงของการกระทำอีกด้วย

- การที่มาตรา ๕๐ (๑๘) กำหนดลักษณะต้องห้ามโดยมิได้จำแนกความร้ายแรงกับความหนักเบาของการกระทำความผิด เป็นผลให้บุคคลที่กระทำความผิดตามพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ ไม่อาจใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หากยังไม่พ้นระยะเวลาห้าปี นับแต่วันพ้นโทษหรือวันมีคำพิพากษาลงโทษ ทำให้บุคคลต้องได้รับโทษเพิ่มเติมจากโทษอาญาที่บัญญัติไว้ในแต่ละฐานความผิด

- เมื่อพิจารณาเจตนารมณ์ของการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นเพื่อกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ และพ.ร.บ.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๒ แต่ไม่ปรากฏว่าได้บัญญัติลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในลักษณะเดียวกันกับพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๑๘)

- ศาลรัฐธรรมนูญเคยมีคำวินิจฉัยที่ ๕/๒๕๖๖ ว่า พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๑๐) ที่บัญญัติลักษณะต้องห้ามมิให้บุคคลใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หากเคยถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง และยังไม่พ้นห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากการถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง เป็นการกำหนดมาตรการเกินความจำเป็นต่อการกลั่นกรองบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่น กระทบสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลมากกว่าประโยชน์สาธารณะ แม้บทบัญญัติดังกล่าวไม่มีผลบังคับแล้ว แต่บุคคลที่กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้และศาลมีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง อาจถูกจำกัดสิทธิในการสมัครรับเลือกตั้ง หากพ้นโทษแล้วยังไม่ถึงห้าปีนับถึงวันเลือกตั้ง ตามมาตรา ๕๐ (๑๐)

พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๑๘) เป็นการกำหนดลักษณะต้องห้ามในการกลั่นกรองบุคคลก่อนเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่เข้มงวดเกินความจำเป็นเมื่อคำถึงองค์กรและตำแหน่งทางการเมืองระดับดังกล่าว เป็นการจำกัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้งอันเป็นสิทธิทางการเมืองขั้นพื้นฐานของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ลดทอนโอกาสที่ประชาชนจะมีทางเลือกในการคัดสรรผู้แทนของตนอย่างกว้างขวางและหลากหลายภายใต้การแข่งขันที่เสรีและเป็นธรรม ไม่ส่งเสริมพัฒนาระบอบประชาธิปไตยจากระดับท้องถิ่นสู่ระดับประเทศ ไม่เป็นไปตามหลักสัดส่วน ขัดต่อหลักนิติธรรม เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง

๒) ลักษณะต้องห้ามตามพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๒๑)

พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ...

(๒๑) เคยถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง และยังไม่พ้นห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากการถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งจนถึงวันเลือกตั้ง”

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๕/๒๕๖๖ เป็นกรณีพนักงานอัยการยื่นฟ้องจำเลยต่อศาลจังหวัดปทุมธานี กล่าวหาว่า จำเลยลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเทศบาลตำบลบ้านกลาง เมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ โดยรู้อยู่แล้วว่า ตนเป็นผู้ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามในการสมัครรับเลือกตั้ง เนื่องจากจำเลยต้องคำพิพากษาของศาลแขวงดอนเมือง เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๘ ในคดีหมายเลขแดงที่ อ.๑๐๗๕/๒๕๕๘ ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของจำเลยมีกำหนดห้าปี ซึ่งเมื่อนับถึงวันเลือกตั้งยังไม่พ้นกำหนดห้าปี นับแต่วันพ้นจากการถูกเพิกถอนสิทธิ

เลือกตั้ง อันเป็นลักษณะต้องห้ามตามพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ ที่บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ... (๒๑) เคยถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและยังไม่พ้นห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากการถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งจนถึงวันเลือกตั้ง” ขอให้ลงโทษตามพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๑๒๐ และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๓๗

คดีมีประเด็นมาสู่ศาลรัฐธรรมนูญตามคำโต้แย้งของจำเลยที่ว่า พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๒๑) ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งจะต้องมีการกระทำความผิดเป็นเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง และมีกำหนดระยะเวลาตามที่องค์กรนิติบัญญัติเห็นว่าเป็นกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสมอยู่แล้ว แต่กรณีตามมาตรา ๕๐ (๒๑) เมื่อพ้นระยะเวลาถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งแล้ว **ยังต้องรอนกว่าจะพ้นห้าปี นับแต่วันที่พ้นจากการถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งจนถึงวันเลือกตั้ง** จึงจะสามารถสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นได้ เป็นการกำหนดลักษณะต้องห้ามในการกลับกรองบุคคลก่อนเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่มีความเข้มงวดเกินความจำเป็น ไม่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน **จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง**

๓) ลักษณะต้องห้ามตามพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๒๕)

พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ... (๒๕) เคยถูกสั่งให้พ้นจากตำแหน่งใด ๆ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพราะทอดทิ้งหรือละเลยไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจ หรือปฏิบัติการไม่ชอบด้วยหน้าที่และอำนาจ หรือประพฤติตนฝ่าฝืนต่อความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือมีความประพฤติในทางที่จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่ศักดิ์ตำแหน่ง หรือแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือแก่อำนาจการและยังไม่พ้นห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งจนถึงวันเลือกตั้ง”

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๖/๒๕๖๘ เป็นกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยว่า กระทำความผิดฐานลงสมัครรับเลือกตั้งโดยรู้อยู่แล้วว่าตนเป็นผู้ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นนายก อบ.ต.ตำบลท่าโรง เนื่องจากเคยถูกสั่งให้พ้นจากตำแหน่งนายก อบ.ต.ตำบลท่าโรง และยังไม่พ้นห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งจนถึงวันเลือกตั้ง อันเป็นลักษณะต้องห้ามตามพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๒๕)

ระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น จำเลยโต้แย้งว่า พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๒๕) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๕ และมาตรา ๒๖ เพราะเป็นเพียงการพ้นจากตำแหน่งโดยคำสั่งทางปกครอง มิใช่อำนาจตุลาการ และกำหนดระยะเวลาที่ให้รอนกว่าจะพ้นห้าปีนับแต่วันที่ถูกสั่งให้พ้นจากตำแหน่งจนถึงวันเลือกตั้งจึงจะสามารถสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นได้ แตกต่างจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาที่มีได้บัญญัติลักษณะต้องห้ามดังกล่าว เป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ศาลชั้นต้นส่งข้อโต้แย้งของจำเลยไปยังศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๕๐ (๒๕) กำหนดลักษณะต้องห้ามตามเหตุแห่งการพ้นจากตำแหน่งโดยคำสั่งทางปกครอง ซึ่งมีสภาพบังคับตามกฎหมายโดยไม่ต้องรอการยืนยันจากองค์กรตุลาการ และสภาพบังคับตามกฎหมายจะดำรงอยู่จนกว่าจะมีการเพิกถอน

หลังจากนั้นหากมีการโต้แย้งถึงความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่ง องค์การตุลาการจึงจะเข้ามาตรวจสอบคำสั่งทางปกครองนั้น

- ส่วนที่ห้ามไม่ให้กลับเข้ามาดำรงตำแหน่งอีกครั้งมีกำหนดระยะเวลาห้าปีนั้น เป็นการจำกัดสิทธิชั่วคราวให้เหมาะสมกับระดับความร้ายแรงแห่งพฤติกรรม เพื่อมิให้บุคคลดังกล่าวเข้ามามีโอกาสใช้อำนาจที่อาจทำให้ราชการเสียหายเพียงระยะเวลาหนึ่ง และเป็นการบัญญัติลักษณะต้องห้ามเฉพาะของสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นที่สามารถกำหนดให้แตกต่างจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาได้

บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดลักษณะต้องห้ามเพื่อการกีดกันบุคคลก่อนเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่มีความจำเป็นและเหมาะสม เป็นไปตามหลักความและสัดส่วนพอเหมาะพอควรแก่กรณี ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกิดเหตุ ไม่กระทบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง

ข้อสังเกต

ลักษณะต้องห้ามตามพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒

มาตรา ๕๐ (๑๘) คือ “ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ (คือพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒) ไม่ว่าจะได้รับโทษหรือไม่ โดยได้พ้นโทษหรือต้องคำพิพากษายังไม่ถึงห้าปีนับถึงวันเลือกตั้ง แล้วแต่กรณี

มาตรา ๕๐ (๒๑) คือ “เคยถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง และยังไม่พ้นห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากการถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งจนถึงวันเลือกตั้ง”

มาตรา ๕๐ (๒๕) คือ “เคยถูกสั่งให้พ้นจากตำแหน่งใด ๆ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพราะทอดทิ้งหรือละเลยไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจ หรือปฏิบัติการไม่ชอบด้วยหน้าที่และอำนาจ หรือประพฤติดินาฝืนต่อความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือมีความประพฤติในทางที่จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่ศักดิ์ตำแหน่ง หรือแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือแก่ราชการ และยังไม่พ้นห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งจนถึงวันเลือกตั้ง”

โครงสร้างของลักษณะต้องห้ามทั้งสามกรณีคล้ายกันตรงที่ภายหลังเมื่อรับโทษอะไรบางอย่างแล้ว ยังถือว่ามีความลักษณะต้องห้ามต่อไปอีกระยะเวลาหนึ่ง

ลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๕๐ (๑๘) ที่เกิดจากการต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ และลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๕๐ (๒๑) ที่เกิดจากการถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า เมื่อคำนึงถึงอำนาจหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การที่ผู้นั้นถูกลงโทษแล้ว ยังต้องรอต่อไปอีกระยะเวลาหนึ่ง สิทธิในการเข้าดำรงตำแหน่งหรือลงสมัครรับเลือกตั้งจึงจะกลับคืนมา เป็นการจำกัดสิทธิเกินสมควรแก่เหตุ

ส่วนกรณีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๕๐ (๒๕) ที่เกิดจากการถูกสั่งให้พ้นจากตำแหน่งใด ๆ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพราะเหตุกระทำโดยมิชอบด้วยหน้าที่ด้วยประการต่างๆ ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า การที่ยังต้องรออีกระยะเวลาหนึ่งภายหลังต้องคำสั่งให้พ้นจากตำแหน่ง จึงจะมีสิทธิกลับเข้ามาเข้าดำรงตำแหน่งหรือลงสมัครรับเลือกตั้งได้ ถือได้ว่าเป็นการกีดกันบุคคลก่อนเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่มีความจำเป็นและเหมาะสม น่าจะเป็นเพราะเมื่อต้องพ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุจากการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจะกลับไปดำรงตำแหน่งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีก ไม่ควรให้สามารถกระทำได้อย่างง่าย

๔.๕ กลุ่มคำวินิจฉัยเกี่ยวกับคดีเลือกตั้ง

๔.๕.๑ การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

๑) กฎหมายเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๑/๒๕๖๗ เป็นกรณีข้อโต้แย้งว่า พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๑๐๙ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคมีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดและเป็นเหตุให้ต้องมีการเลือกตั้งใหม่ ไม่ว่าจะมีการร้องขอหรือไม่ให้ศาลสั่งให้ผู้นั้นต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งครั้งที่เป็เหตุให้ศาลมีคำสั่งเช่นนั้น จำนวนค่าใช้จ่ายดังกล่าวให้ศาลพิจารณาจากหลักฐานการใช้จ่ายที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเสนอต่อศาล...” ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ เพราะผู้ร้องพ้นจากตำแหน่งและถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไปแล้วตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค ยังต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายในการจัดการเลือกตั้งด้วย ถือเป็นการลงโทษซ้ำสอง เป็นขัดต่อหลักนิติธรรม และเป็นการเพิ่มภาระแก่ผู้คัดค้านเกินสมควรแก่เหตุ ทั้งยังขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ เพราะกรณีนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลาออกจากตำแหน่งและต้องจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่ลาออกไม่ต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งแต่ประการใด เป็นเหตุให้บุคคลไม่เสมอภาคกันในทางกฎหมาย

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า การที่ผู้สมัครฯกระทำการอันมิชอบด้วยกฎหมายเลือกตั้งเป็นเหตุให้รัฐต้องเสียค่าใช้จ่ายเงินงบประมาณในการจัดการเลือกตั้งถือเป็นการกระทำละเมิดต่อรัฐ อีกทั้งการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นมาตรการลงโทษทางการเมือง ต่างจากความรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นการเยียวยาความเสียหายแก่รัฐ กรณีจึงไม่ขัดต่อหลักการกระทำครั้งเดียวไม่อาจถูกลงโทษสองครั้ง พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๑๐๙ วรรคหนึ่ง จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง

ส่วนข้อโต้แย้งของผู้คัดค้านที่ว่า พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๑๐๙ วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง โดยเทียบกับกรณีนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลาออก ไม่ต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งนั้น ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า การลาออกเป็นสิทธิตามพ.ร.บ.องค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๓๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดพ้นจากตำแหน่งเมื่อ ... (๓) ลาออก โดยยื่นหนังสือต่อผู้ว่าราชการจังหวัด ...” การลาออกจึงเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติรองรับให้ทำได้ บุคคลที่ลาออกจึงไม่ต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้ง อันเป็นกรณีที่รัฐปฏิบัติต่อบุคคลที่มีสาระสำคัญต่างกันให้แตกต่างกันได้ ไม่ถือเป็นเหตุให้บุคคลไม่เสมอภาคกันในกฎหมาย บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง

ข้อสังเกต

พ.ร.บ.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มีบทบัญญัติให้ผู้ที่ถูกเพิกถอนสิทธิ และเป็นเหตุให้ต้องมีการเลือกตั้งใหม่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งเช่นเดียวกัน โดยมาตรา ๑๓๙ บัญญัติว่า

“ในกรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดและเป็นเหตุให้ต้องมีการเลือกตั้งใหม่ ไม่ว่าจะมีการร้องขอหรือไม่ ให้ศาลฎีกาสั่งให้ผู้นั้นรับผิดชอบค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งครั้งที่เป็เหตุให้ศาลฎีกามีคำสั่งเช่นนั้น จำนวนค่าใช้จ่ายดังกล่าวให้ศาลฎีกาพิจารณาจากหลักฐานการใช้จ่ายที่คณะกรรมการเสนอต่อศาล”

๒) กฎหมายเกี่ยวกับการลงโทษเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งที่มีทั้งในคดีเลือกตั้งและคดีอาญา

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๒๒/๒๕๖๗ พนักงานอัยการจังหวัดอุดรธานีฟ้องว่า จำเลยกระทำความผิดฐานให้เงินแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ตนเองหรือผู้สมัครอื่นในเลือกตั้งนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาล ตามพ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๖๕

วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๑๒๖ วรรคหนึ่ง ซึ่งมีโทษจำคุกและปรับ กับให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนด ยี่สิบปีด้วย

จำเลยยื่นคำร้องโต้แย้งว่า กรณีเดียวกันนี้ จำเลยเคยต้องคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ภาค ๔ ว่า กระทำการอันเป็นเหตุให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้มีการเลือกตั้งใหม่ และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของจำเลยเป็นเวลาสิบปี นับแต่วันมีคำพิพากษา ตามมาตรา ๑๐๘ วรรคสอง คดีนี้ ศาลจังหวัดอุดรธานีต้องใช้ บทบัญญัติมาตรา มาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๑๒๖ วรรคหนึ่ง ที่ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดยี่สิบปีด้วย เป็นการลงโทษบุคคลมากกว่าหนึ่งครั้งสำหรับการกระทำความผิดที่บุคคลนั้นกระทำเพียงครั้งเดียว และเป็น การจำกัดเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- **มาตรา ๑๒๖ วรรคหนึ่ง** ที่ให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ฝ่าฝืนมาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง (๑) มีกำหนดยี่สิบปี เพื่อลงโทษทางการเมืองแก่บุคคลที่กระทำความผิดอันมีลักษณะร้ายแรงที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง อันเป็นการกำหนดโทษในคดีอาญาและการพิจารณาพิพากษาคดีอยู่ในอำนาจของศาลอาญา

ส่วนมาตรา ๑๐๘ วรรคสอง เป็นการกำหนดโทษในคดีเลือกตั้งและการพิจารณาพิพากษาคดีอยู่ในอำนาจของศาลอุทธรณ์ เป็นการดำเนินคดีที่แยกต่างหากจากกัน เนื่องจากมีวัตถุประสงค์ กระบวนการ องค์ประกอบ ความผิด องค์การที่เกี่ยวข้อง และมาตรฐานในการรับฟังพยานหลักฐานที่แตกต่างกัน

- หากการกระทำของจำเลยเป็นไปตามองค์ประกอบความผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในคดีแต่ละ ประเภทย่อมเป็นความผิดและให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งได้ ทั้งคดีเลือกตั้งและคดีอาญา มิใช่การลงโทษบุคคล มากกว่าหนึ่งครั้งสำหรับการกระทำความผิดที่บุคคลนั้นกระทำเพียงครั้งเดียว

เมื่อชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์สาธารณะกับผลกระทบต่อบุคคล ประโยชน์สาธารณะมีมากกว่า และเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖

๓) กฎหมายเกี่ยวกับกำหนดเวลาเริ่มหาเสียง

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๔/๒๕๖๘ เป็นกรณีคณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์ภาค ๔ ขอให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของนาง ร. (ผู้คัดค้าน) เพราะเหตุเข้าร่วมงานวันกำนันผู้ใหญ่บ้าน และมอบเงิน สนับสนุนกิจกรรมแก่ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน อันเป็นการฝ่าฝืน พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหาร ท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง (๒)

ผู้คัดค้านโต้แย้งว่า วันที่ผู้คัดค้านกระทำการดังกล่าวยังไม่มีประกาศให้มีการเลือกตั้งใหม่ และขอให้ส่งคำ ร้องของผู้คัดค้านที่ได้แย้งว่า **มาตรา ๖๔** บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์แห่งความเที่ยงธรรมและความเป็นระเบียบ เรียบร้อย ให้ผู้สมัครหาเสียงเลือกตั้งได้ภายในกำหนดเวลา ดังต่อไปนี้ ... (๔) ในกรณีมีการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ให้กระทำได้ตั้งแต่วันที่มิได้สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่จนถึงเวลา ๑๘.๐๐ นาฬิกาของวันก่อนวันเลือกตั้ง” การ กำหนดให้หาเสียงเลือกตั้งได้ตั้งแต่วันที่มิได้สั่งให้เลือกตั้งซ่อม เป็นการบัญญัติกฎหมายให้มีผลใช้บังคับที่โดยยัง ไม่มีการประกาศให้ทราบ ทำให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบ และ**มาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง** บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ ผู้สมัครหรือผู้ใดกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ตนเองหรือผู้สมัครอื่น ให้ งัดเงินการลงคะแนนให้แก่ผู้สมัคร หรือการชักชวนให้เปล่งคะแนนไม่เลือก ผู้ใดเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือ ผู้บริหารท้องถิ่น ด้วยวิธีการ ดังต่อไปนี้ ... (๒) ให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมแก่ชุมชน สมาคม มูลนิธิ วัดหรือศาสนสถานอื่น สถานศึกษา สถานสงเคราะห์ หรือ สถาบันอื่นใด ... การที่**มาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง (๒)** ไม่กำหนดช่วงเวลาการบังคับใช้ไว้ เป็นบทบัญญัติที่ไม่ขัดแย้ง รวมทั้งการนำกำหนดเวลาหาเสียงเลือกตั้งตามมาตรา ๖๔ วรรคหนึ่ง (๔) มารวมเป็นกำหนดเวลาบังคับใช้กับการ กระทำตามมาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง (๒) เป็นบทบัญญัติที่ขัดแย้งกันเอง ทำให้เกิดความไม่แน่นอนในการบังคับใช้

กฎหมาย บทบัญญัติมาตรา ๖๔ (๔) และมาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง (๒) จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗

ศาลรัฐธรรมนูญรับวินิจฉัยเฉพาะประเด็นว่า พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง (๒) และมาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง (๔) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า

- มาตรา ๖๔ (๔) เป็นบทบัญญัติกำหนดช่วงเวลาหาเสียงเลือกตั้งเพื่อให้เกิดความแน่นอนชัดเจน ซึ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกคนมีสิทธิเริ่มและยุติการหาเสียงเลือกตั้งโดยเสมอภาคกัน มีการปิดประกาศโดยวิธีที่ทำให้บุคคลทั่วไปสามารถทราบได้

- มาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง (๒) เป็นบทบัญญัติห้ามมิให้ผู้สมัครหรือผู้ใดกระทำการเพื่อจูงใจผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ตนเองหรือผู้สมัครอื่น เพื่อให้เกิดการแข่งขันอย่างเป็นธรรม

เมื่อชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์สาธารณะที่จะได้รับกับผลกระทบต่อการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคล ประโยชน์สาธารณะย่อมมีมากกว่า เป็นไปตามหลักสัดส่วน และใช้บังคับกับผู้สมัครทุกคนโดยเสมอภาคกัน บทบัญญัติทั้งสองมาตราจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม

๔.๕.๒ กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

กรณีเกี่ยวกับความเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา และการดำเนินคดีเลือกตั้งกับคดีอาญากระทำควบคู่กัน

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๔/๒๕๖๘ เป็นกรณีโจทก์ยื่นคำฟ้องต่อศาลจังหวัดศรีสะเกษ กล่าวหาว่า จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ทำหน้าที่แจกซองผ้าป่าบรรจุเงินของจำเลยที่ ๑ ซึ่งเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นส.ส.แบบแบ่งเขตเลือกตั้งเขตเดียวกับโจทก์ที่บ้านของจำเลยที่ ๔ และที่ ๕ ส่วนจำเลยที่ ๖ ถึงที่ ๑๐ เป็นราษฎรที่รับซองผ้าป่า อันเป็นความผิดตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๓ วรรคหนึ่ง (๑), มาตรา ๑๐๑ ขอให้ลงโทษจำคุกและปรับ กับให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ตามมาตรา ๑๕๘ และมาตรา ๑๖๔ วรรคหนึ่ง ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๓, ๘๖, ๙๐ ศาลจังหวัดศรีสะเกษได้สวนมูลฟ้องแล้วเห็นว่าคดีมีมูล มีคำสั่งให้ประทับฟ้องไว้พิจารณา

ระหว่างการพิจารณาของศาลจังหวัดศรีสะเกษ จำเลยที่ ๑ ได้แย้งว่า การที่ศาลจังหวัดศรีสะเกษนำ**พระธรรมนูญศาลยุติธรรม** มาตรา ๑๘, ๒๔, ๒๕ และ ๒๖ และ**ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา** มาตรา ๑๖๒ วรรคหนึ่ง (๓) มาใช้บังคับแก่คดี เป็นการดำเนินการและเป็นบทบัญญัติที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๘ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๒๖

ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า คำโต้แย้งของจำเลยที่ ๑ เป็นการโต้แย้งเกี่ยวกับอำนาจและการบังคับใช้**กฎหมายของศาลจังหวัดศรีสะเกษในการพิจารณาคดี** และในส่วนที่อ้างว่ากฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ จำเลยที่ ๑ ไม่ได้แสดงเหตุผลประกอบคำโต้แย้งว่าบทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญอย่างไร ไม่ต้องด้วยหลักเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง จึงมีคำสั่ง**ไม่รับคำโต้แย้ง**ในส่วนนี้ไว้พิจารณาวินิจฉัย

ส่วนจำเลยที่ ๔ ถึงที่ ๖ ได้แย้งว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๖๙ ที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่ปรากฏว่ามีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้เกิดขึ้นในเขตเลือกตั้งใด ให้ถือว่าผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกของตนลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นเป็น**ผู้เสียหาย**ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” เป็นบทบัญญัติที่เปิดโอกาสให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีสิทธิดำเนินคดีกับจำเลยในประเด็นข้อหาที่เป็นความผิดอย่างเดียวกันได้ ๒ ช่องทาง กล่าวคือ ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง (เพื่อยื่นคำร้องขอให้ศาลชั้นอุทธรณ์สั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งฯ) และยื่นฟ้องคดีในฐานะผู้เสียหายต่อศาลชั้นต้น (เพื่อดำเนินคดีอาญา) เป็นการสร้างภาระในการต่อสู้คดีของจำเลยเกินสมควร

และไม่ชอบด้วยหลักบุคคลไม่อาจถูกลงโทษหลายครั้งสำหรับการกระทำความผิดครั้งเดียว และบทบัญญัติดังกล่าวให้อำนาจศาลดำเนินคดีในระบบกล่าวหา ทั้งที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้การพิจารณาคดีเลือกตั้งใช้ระบบไต่สวน พ.ร.ป. ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๘, ๑๙๔, ๒๒๕ และ ๒๒๖ วรรคเจ็ด

ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า คำโต้แย้งของจำเลยที่ ๔ ถึงที่ ๖ เฉพาะที่โต้แย้งว่า พ.ร.ป. ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๖๕ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๔ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๒๕ และ มาตรา ๒๒๖ มีเหตุผลประกอบคำโต้แย้ง จึงต้องด้วยหลักเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ให้รับวินิจฉัยเฉพาะคำโต้แย้งในส่วนนี้

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า การที่พ.ร.ป.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๖๕ บัญญัติให้ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกของตนลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจากผู้สมัครหรือพรรคการเมืองต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งซึ่งเป็นเงินของพรรคการเมืองที่ได้รับการจัดสรร เงินส่วนตัวของผู้สมัคร เงินหรือประโยชน์อื่นใดที่ประชาชนบริจาคให้พรรคการเมือง หากมีการกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งอันก่อให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างผู้สมัคร หรือทำให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกของตนลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง ย่อมได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำความผิด ถือเป็น “ผู้เสียหาย” ตามนัยของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒ (๔) สิทธิในการต่อสู้คดีอาญาของจำเลยย่อมเป็นไปตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติรับรองไว้ และเมื่อการดำเนินคดีอาญาตามที่พ.ร.ป.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๖๕ และการดำเนินคดีเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๒๖ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์แตกต่างกัน การกำหนดผู้มีอำนาจฟ้องคดี เขตอำนาจศาล หรือระบบในการพิจารณาคดีย่อมแตกต่างกันตามลักษณะคดี บทบัญญัติมาตรา ๑๖๕ ไม่มีลักษณะเป็นการกำหนดให้คดีซึ่งรัฐธรรมนูญบัญญัติให้อยู่ในอำนาจศาลฎีกาไปอยู่ในอำนาจของศาลชั้นต้น ไม่ส่งผลต่อหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๒๕ และมาตรา ๒๒๖) ไม่เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกของตนลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใช้สิทธิดำเนินคดีได้หลายช่องทาง ไม่เป็นการนำการดำเนินคดีในระบบกล่าวหามาใช้ในคดีที่รัฐธรรมนูญให้ใช้ระบบไต่สวน จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๔ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๒๕ และ มาตรา ๒๒๖

๔.๕.๓ กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกสมาชิกวุฒิสภา

๑) ลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา กรณีเป็นหรือเคยเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๔ (๑๔) และรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๘ ข. (๗) ที่บัญญัติไว้เช่นเดียวกันว่า “เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เว้นแต่ได้พ้นจากการเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีนับถึงวันสมัครรับเลือก”

คำวินิจฉัยศาลศาลธน.ที่ ๙/๒๕๖๗ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า พ.ร.ป.ว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๔ ที่บัญญัติว่า “ผู้สมัครต้องไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้ ... (๒๔) เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เว้นแต่ได้พ้นจากการเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีนับถึงวันสมัครรับเลือก” เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาเกินสมควรแก่เหตุ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า บทบัญญัติดังกล่าวไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง โดยเหตุผลดังนี้

- พ.ร.ป.ว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๔ (๒๔) กำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาเคยเป็นผู้บริหารท้องถิ่นไว้ **สอดคล้อง** กับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๘ ข.(๓) (๕) (๖) และ (๗) ที่กำหนดให้บุคคลที่เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมือง รัฐมนตรี และสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ต้องถูกจำกัดสิทธิมิให้เป็นสมาชิกวุฒิสภาเป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าห้าปีนับถึงวันสมัครรับเลือก **เพื่อให้ไม่มีความผูกพันกับภาคการเมืองทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น** และอาศัยความได้เปรียบทางการเมืองเข้ามาแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ

แม้บทบัญญัติดังกล่าวจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอยู่บ้าง แต่เมื่อ**ข้่าน้ำหนัก**กับประโยชน์สาธารณะที่จะได้รับตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย จึงเหตุผลและความจำเป็นต่อการจัดระบบการเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา

๒) กฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการเลือกสมาชิกวุฒิสภา

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๔ - ๑๕/๒๕๖๗ เป็นกรณีข้อโต้แย้งว่า พ.ร.ป.ว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๓๖ มาตรา ๔๐ วรรคหนึ่ง (๓) มาตรา ๔๑ วรรคหนึ่ง (๓) และมาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง (๓) ที่ว่าด้วยกระบวนการในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๗

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พ.ร.ป.ว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑ ทั้งสามมาตราตามข้อโต้แย้ง กำหนดวิธีการเลือกสมาชิกวุฒิสภา**เพื่อป้องกันการสมยอมกันและป้องกันการแทรกแซงจากกลุ่มการเมือง** จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๗

๔.๖. กลุ่มคำวินิจฉัยเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคดีทุจริต

กลุ่มคำวินิจฉัยเกี่ยวกับคดีทุจริต ตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่สำคัญอาจแยกออกได้เป็น ๒ กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มคดีอาญา และกลุ่มคดีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินหรือที่เรียกกันว่าคดีร่ำรวยผิดปกติ

๑) กลุ่มคดีอาญา มีคำวินิจฉัยที่น่าสนใจ ๒ ประเด็น

ประเด็นที่ ๑ เกี่ยวกับมูลความผิดทางวินัยที่สืบเนื่องจากมติของคณะกรรมการป.ป.ช.ว่ามีมูลความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๙๑ (๒) ประกอบมาตรา ๙๘ ที่บัญญัติว่า

มาตรา ๙๑ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้สวนแล้วมีมติวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือความผิดที่เกี่ยวข้องกัน ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) ถ้ามีมูลความผิดทางอาญา ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งรายงาน สำนวนการไต่สวน เอกสารหลักฐาน สำเนาอิเล็กทรอนิกส์ และคำวินิจฉัยไปยังอัยการสูงสุดภายในสามสิบวัน เพื่อให้อัยการสูงสุดยื่นฟ้องคดีต่อไป

(๒) ถ้ามีมูลความผิดทางวินัย ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งรายงาน สำนวนการไต่สวน เอกสารหลักฐาน และคำวินิจฉัยไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนภายในสามสิบวันเพื่อให้ดำเนินการทางวินัยต่อไป

มาตรา ๙๘ เมื่อผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาได้รับสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา ๙๑ แล้ว ให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาผู้นั้นพิจารณาโทษทางวินัยตามฐานความผิดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติโดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยอีก โดยในการพิจารณาโทษทางวินัยแก่ผู้ถูกกล่าวหา ให้ถือว่าสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ

ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัยตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกกล่าวหาแล้วแต่กรณี

บทบัญญัติดังกล่าวมีข้อโต้แย้งว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหลายมาตรา เพราะเป็นการตัดอำนาจของผู้บังคับบัญชาในการลงโทษทางวินัยผู้ใต้บังคับบัญชา และทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเสียสิทธิในการต่อสู้ว่าตนไม่ได้กระทำความผิดทางวินัย

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๑/๒๕๖๖ เป็นกรณีศาลปกครองกลางส่งข้อโต้แย้งของผู้ฟ้องคดีไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๙๘ วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่งและวรรคห้า และมาตรา ๒๙ วรรคสอง ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- **รัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ วรรคหนึ่ง** เป็นบทบัญญัติที่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อให้การตรวจสอบเจ้าหน้าที่ของรัฐตามที่คณะกรรมการป.ป.ช.ได้ไต่สวนและมีมติว่ามีความผิดทางวินัย มีผลทางกฎหมายต่อการดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ มิให้เกิดปัญหาความซ้ำซ้อน ลำซ้ำ และเปิดโอกาสให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งเป็นผู้ดำเนินการทางวินัยเอื้อประโยชน์ให้แก่พวกพ้อง โดยเมื่อคณะกรรมการไต่สวนและมีมติวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิด ถ้ามีผลความผิดทางอาญา คณะกรรมการป.ป.ช.จะส่งรายงาน สำนวนการไต่สวน เอกสารหลักฐาน สำเนาอิเล็กทรอนิกส์ และคำวินิจฉัยไปยังอัยการสูงสุดภายในสามสิบวันเพื่อให้อัยการสูงสุดยื่นฟ้องคดีต่อไป และถ้ามีผลความผิดทางวินัย คณะกรรมการป.ป.ช.จะส่งรายงาน สำนวนการไต่สวน เอกสารหลักฐาน และคำวินิจฉัยไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนภายในสามสิบวันเพื่อให้ดำเนินการทางวินัยต่อไป

- การดำเนินการทางวินัยและการดำเนินคดีอาญากับผู้ถูกกล่าวหาเป็นกระบวนการที่แยกจากกันได้ เนื่องจากมีวัตถุประสงค์ กระบวนการ องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ และมาตรฐานในการชี้ว่าหนักพยานหลักฐานที่เข้มงวดแตกต่างกัน

- แม้บทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตราดังกล่าวมีลักษณะก้าวล่วงการดำเนินการทางวินัยของผู้บังคับบัญชาอยู่บ้างก็ตาม แต่กระบวนการไต่สวนของคณะกรรมการป.ป.ช.มี**หลักเกณฑ์การดำเนินการที่ให้ความสำคัญเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการดำเนินการทางวินัย**โดยคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยและผู้บังคับบัญชา

- การดำเนินการทางวินัยตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตราดังกล่าว หากผู้บังคับบัญชามีคำสั่งลงโทษทางวินัย ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๙๘ วรรคสาม แล้ว ผู้ซึ่งถูกลงโทษสามารถ**ใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง**โดยไม่ต้องอุทธรณ์ตามกฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกลงโทษนั้น หรือจะ**ดำเนินการอุทธรณ์ดุลพินิจในการกำหนดโทษของผู้บังคับบัญชา**ตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกลงโทษนั้นก่อนฟ้องคดีต่อศาลปกครองก็ได้ อันเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนโดยองค์กรตุลาการ

เมื่อ**ชี้แจงน้ำหนักระหว่างสิทธิและเสรีภาพ**ของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกจำกัดตามกฎหมายกับประโยชน์สาธารณะที่ได้รับตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายในการแก้ไขปัญหาการทุจริตของชาติให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๙๘ วรรคหนึ่ง ไม่ขัดหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่กระทบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมฯ ไม่ขัดต่อหลักความเสมอภาค และไม่เป็นการปฏิบัติต่อบุคคลเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดก่อนที่จะมีคำพิพากษาถึงที่สุดอันแสดงว่าได้กระทำความผิด ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่งและวรรคห้า และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๐/๒๕๖๖ เป็นกรณีศาลปกครองกลางส่งข้อโต้แย้งของผู้ฟ้องคดีไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ **มาตรา ๙๘** **วรรคหนึ่ง และวรรคสาม มาตรา ๙๙ และมาตรา ๑๐๑** ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่งและวรรคห้า

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- **มาตรา ๙๘ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม** กำหนดให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนพิจารณาโทษทางวินัยผู้ถูกกล่าวหา โดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัย และให้ถือว่าสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัย เป็นบทบัญญัติที่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อให้การตรวจสอบของคณะกรรมการป.ป.ช.บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งการไต่สวนของคณะกรรมการป.ป.ช.มีหลักประกันความเป็นธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยและผู้ถูกลงโทษยังมีสิทธิสิทธิอุทธรณ์ดุลพินิจในการกำหนดโทษและใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้

- สำหรับ**มาตรา ๙๙** กำหนดให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนสามารถขอให้คณะกรรมการ ป.ป.ช.ทบทวนมติเมื่อมีพยานหลักฐานใหม่มาแสดง เป็นบทบัญญัติที่เป็นหลักประกันความมั่นคงแห่งสิทธิ ความเชื่อใจ และเป็นคุณแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ถูกกล่าวหา โดยเฉพาะให้เฉพาะผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนเป็นผู้มีสิทธิขอทบทวนมติ เนื่องจากเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงและทราบข้อเท็จจริงในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี

- ส่วน**มาตรา ๑๐๑ วรรคหนึ่ง** กำหนดให้ผู้ถูกลงโทษมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง โดยไม่ต้องอุทธรณ์ หรือจะอุทธรณ์ดุลพินิจในการกำหนดโทษของผู้บังคับบัญชาก่อนก็ได้ เป็นบทบัญญัติที่ทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาและลดขั้นตอนการดำเนินการให้เกิดความรวดเร็วยิ่งขึ้น และ**วรรคสอง** กำหนดให้กรณีที่ถูกลงโทษนำคดีไปฟ้องศาลปกครองโดยมิได้ฟ้องคณะกรรมการป.ป.ช. ให้ศาลปกครองแจ้งให้คณะกรรมการป.ป.ช.ทราบ และเข้ามาเป็นคู่กรณีได้ บัญญัติขึ้นเพื่อให้กระบวนการพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความเรียบร้อย เนื่องจากคณะกรรมการป.ป.ช.เป็นองค์กรวินิจฉัยเรื่องที่มีการฟ้องคดี

บทบัญญัติทั้งสามมาตราดังกล่าวไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่งและวรรคห้า

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๗/๒๕๖๖ เป็นกรณีศาลปกครองกลางส่งข้อโต้แย้งของผู้ฟ้องคดีไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ **มาตรา ๙๑** ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ **มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง** หรือไม่ และพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ **มาตรา ๙๘ วรรคสาม** ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ **มาตรา ๙๘ วรรคสี่ และมาตรา ๑๐๐ วรรคหนึ่ง** ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ **มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่งและมาตรา ๒๙ วรรคสอง** หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ **มาตรา ๙๑** เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้คณะกรรมการป.ป.ช.มีอำนาจหน้าที่ในการไต่สวนและชี้มูลความผิดทั้งในทางอาญาและทางวินัย โดยแยกการดำเนินการออกจากกันเนื่องจากการชี้มูลความผิดทั้งสองกรณีมีความมุ่งหมายและการพิจารณาพยานหลักฐานที่แตกต่างกัน

- **มาตรา ๙๘ วรรคสาม** เป็นบทบัญญัติที่กำหนดกรอบระยะเวลาการปฏิบัติของผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนพิจารณาสั่งลงโทษผู้ถูกกล่าวหาให้มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพ

- **มาตรา ๙๘ วรรคสี่** (สำหรับผู้ถูกกล่าวหาซึ่งไม่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดในเรื่องที่ถูกกล่าวหานั้น ให้ส่งสำนวนการไต่สวนไป

ยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนเพื่อดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไป) บัญญัติขึ้นเพื่อมิให้มีช่องว่างให้เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่มีกฎหมายที่ใช้บังคับแก่ตนเอง

- มาตรา ๑๐๐ วรรคหนึ่ง (ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนหรือผู้ใดไม่ดำเนินการตามมาตรา ๙๘ โดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้ถือว่าผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนจงใจปฏิบัติหน้าที่ขัดต่อกฎหมายหรือกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกกล่าวหา) บัญญัติขึ้นเพื่อให้มติของคณะกรรมการป.ป.ช.มีสภาพบังคับและมีผลทางกฎหมายต่อการดำเนินการทางวินัยอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทบัญญัติแห่งกฎหมายตามข้อโต้แย้งทุกมาตรา จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตราที่ผู้ร้องอ้างถึง

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๘/๒๕๖๘ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า มาตรา ๙๑ (๒) ที่บัญญัติว่า “เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้สวนแล้วมีมติวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือความผิดที่เกี่ยวข้องกัน ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้ ... (๒) ถ้ามีมูลความผิดทางวินัย ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งรายงาน ส่วนงานที่เกี่ยวข้อง เอกสารหลักฐาน และคำวินิจฉัยไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนภายในสามสิบวันเพื่อให้ดำเนินการทางวินัยต่อไป” เปิดโอกาสให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนช่วยเหลือเอื้อประโยชน์ให้แก่พรรคพวก และมาตรา ๙๘ วรรคสอง ยังแยกข้าราชการตุลาการและข้าราชการอัยการออกจากเจ้าหน้าที่ของรัฐประเภทอื่น ประกอบกับคณะกรรมการป.ป.ช.ยังมิได้กำหนดมาตรการฯ เพื่อให้หน่วยงานของรัฐปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน อันเป็นหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๙๑ (๒) และมาตรา ๙๘ วรรคสอง จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๖๓ และมาตรา ๒๓๔ วรรคสอง

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ เป็นบททั่วไปที่วางหลักการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์การอิสระ และหน่วยงานของรัฐ มิได้มีข้อความที่เป็นการคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพไว้เป็นการเฉพาะ และมาตรา ๖๓ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ กำหนดหน้าที่ของรัฐในการสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ ส่วนมาตรา ๒๓๔ วรรคสอง กำหนดหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการป.ป.ช. พร้อมทั้งกำหนดแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ ฯลฯ มิได้เป็นบทบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ มิได้ให้สิทธิแก่บุคคลที่จะโต้แย้งหรือกล่าวอ้างบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรานี้ได้ ศาลรัฐธรรมนูญไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยในส่วนนี้

ส่วนที่โต้แย้งว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๙๘ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง หรือไม่ นั้น เห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญเคยมีคำวินิจฉัยที่ ๒๑/๒๕๕๖ และคำวินิจฉัยที่ ๑๐/๒๕๖๖ แล้วว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙๒ วรรคสอง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๓๐ ซึ่งพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙๒ วรรคสอง มีหลักการเดียวกับพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๙๘ วรรคสอง และรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติที่มีหลักการเดียวกับรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ เป็นกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยในส่วนนี้

ส่วนปัญหาว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๙๑ (๒) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า บทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติกำหนดขั้นตอนและกรอบระยะเวลาการดำเนินการของคณะกรรมการป.ป.ช.ภายหลังจากที่ได้ไต่สวนและมีมติวินิจฉัยฐานความผิดแล้ว เพื่อให้การ

ดำเนินการทางวินัยของผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนดำเนินไปได้จนบรรลุผลตามเจตนารมณ์ของพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่มุ่งประสงค์ให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการป.ป.ช.มีผลทางกฎหมายต่อการดำเนินการทางวินัยของเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกคดีอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ไม่ได้ยกเว้นการใช้บังคับแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐใดอันจะทำให้บุคคลไม่เสมอกันในกฎหมาย บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง

สำหรับคำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๒๑/๒๕๕๖ ที่อ้างถึงในคำวินิจฉัยที่ ๑๑-๑๒/๒๕๖๘ เป็นกรณีที่มีข้อโต้แย้งว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๔๒ มาตรา ๙๒ วรรคหนึ่ง กำหนดกระบวนการพิจารณาความผิดวินัยไว้เป็นพิเศษสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาศาลยุติธรรม ตุลาการศาลปกครอง และพนักงานอัยการ ทำให้การพิจารณาความผิดวินัยอยู่ในอำนาจขององค์กรนั่นเอง ซึ่งแตกต่างจากข้าราชการทั่วไปที่ต้องถูกพิจารณาความผิดวินัยโดยคณะกรรมการป.ป.ช. เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชน และมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๔๒ มาตรา ๓๐

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า บทบัญญัติดังกล่าวแม้จะแตกต่างจากเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา ๙๒ วรรคหนึ่ง แต่ก็ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อให้การดำเนินการทางวินัยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานบุคคลของข้าราชการตุลาการและข้าราชการอัยการ มีความเป็นอิสระตามลักษณะของภารกิจซึ่งมีความจำเป็นและเพื่อให้เกิดความเหมาะสม กล่าวคือ เพื่อให้ข้าราชการตุลาการสามารถพิจารณาพิพากษาอรรถคดีอย่างมีอิสระ และเพื่อให้ข้าราชการอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยเที่ยงธรรม ไม่มีลักษณะขัดต่อหลักความเสมอภาคหรือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ตามรัฐธรรมนูญ ฉบับปี

๒๕๔๒ มาตรา ๓๐

ข้อสังเกต คำวินิจฉัยนี้ วินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๔๒ แต่น่าจะยังเป็นบรรทัดฐานได้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

ประเด็นที่ ๒ ของกลุ่มคดีอาญา เป็นกรณีเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาชั้นตรวจพยานหลักฐาน และการนำสำนวนของคณะกรรมการป.ป.ช.มาเป็นหลักในการแสวงหาข้อเท็จจริง

ทั้งนี้ ตามพ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า วันตรวจพยานหลักฐาน ถ้าในกรณีที่มิได้โต้แย้งพยานหลักฐานใด หรือมีการโต้แย้ง แต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง ศาลจะรับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ และมาตรา ๒๒ ที่บัญญัติให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาข้อเท็จจริง

บทบัญญัติทั้งสองมาตราเคยมีข้อโต้แย้งว่า ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสอง เหตุผลของข้อโต้แย้งคือ เพราะไม่เป็นธรรมแก่จำเลย

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๒๓/๒๕๖๔ เป็นกรณีโจทก์ฟ้องจำเลยทั้งสองกับพวกรวม ๖ คน ต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง ฐานความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงิน ตามพ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓ มาตรา ๔ มาตรา ๙ และมาตรา ๖๐ ฯลฯ

จำเลยทั้งสองโต้แย้งว่า พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า วันตรวจพยานหลักฐาน ถ้าในกรณีที่มิได้โต้แย้งพยานหลักฐานใด หรือมีการโต้แย้ง แต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง ศาลจะรับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ เป็นบทบัญญัติที่ขัดต่อหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะไม่ให้ถ้อยคำใดที่อาจเป็นปฏิกิริยาต่อตนเอง และมีผลเป็นการบีบบังคับให้จำเลยต้องให้การในรายละเอียดแห่งการปฏิเสธโดยชัดแจ้ง จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ นอกจากนี้พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ที่บัญญัติให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของ

โจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาข้อเท็จจริง เป็นการเริ่มต้นพิจารณาคดีหรือไต่สวนโดยมีข้อสันนิษฐานไว้แล้วว่า จำเลยเป็นผู้กระทำความผิด จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

ปัญหาเกี่ยวกับพ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า การตรวจพยานหลักฐานตามมาตรา ๒๑ เพื่อให้คู่ความเห็นพยานหลักฐานของอีกฝ่าย หากคู่ความยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง ศาลจะไม่ทำการไต่สวนเพื่อให้กระบวนการพิจารณาดำเนินไปได้ ด้วยความรวดเร็ว และการที่จำเลยมิได้โต้แย้งคัดค้านพยานหลักฐานโจทก์อย่างชัดแจ้ง มิได้หมายความว่า ข้อเท็จจริงยุติตามพยานหลักฐานนั้น แต่ศาลต้องนำพยานหลักฐานทั้งหมดมาชั่งน้ำหนักว่าเพียงพอที่ศาลจะเชื่อ โดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ แล้วพิพากษาไปตามพยานหลักฐานนั้น บทบัญญัติ มาตรา ๒๑ วรรคสอง จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

ปัญหาเกี่ยวกับพ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า การที่มาตรา ๒๒ ให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของ โจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริงนั้น ศาลเพียงนำเค้าโครงเรื่องที่คณะกรรมการป.ป.ช.หรือพนักงาน อัยการเรียบเรียงในชั้นไต่สวนหรือสอบสวนมาพิจารณา(ในเบื้องต้น) แล้วไต่สวนตามสำนวนการสอบสวนหรือคำ ฟ้องของโจทก์ เนื่องจากเอกสารดังกล่าวผ่านกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงมาแล้วขั้นหนึ่ง และการนำสำนวน คณะกรรมการป.ป.ช.มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง มิได้เป็นการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยกระทำ ความผิด ไม่ได้เป็นบทบังคับให้ศาลต้องรับฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเป็นที่ยึดตามนั้น เพราะศาลยังมี อำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงจากพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานอื่นใดจากจำเลยหรือหน่วยงาน หรือบุคคลใดที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมตามที่ศาลเห็นสมควร บทบัญญัติ มาตรา ๒๒ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

ข้อสังเกต

พ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖ วรรคสอง มี ถ้อยคำทำนองเดียวกันว่า “...ทั้งนี้ โดยนำสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการป.ป.ช.หรือของผู้ไต่สวนอิสระ แล้วแต่กรณี มาเป็นหลักในการพิจารณา และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจไต่สวนหา ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้” และก่อนหน้านั้นเคยมีพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙๘/๑ บัญญัติว่า ให้ศาลพิจารณาคดีโดยยึดรายงานและสำนวนคดีของคณะกรรมการป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณา ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑/๒๕๖๒ วินิจฉัยว่า บทบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่ขัด หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

๒) กลุ่มคดีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะเหตุร่ำรวยผิดปกติ หรือที่เรียกกันสั้นๆว่า คดีร่ำรวย ผิดปกติ มีคำวินิจฉัยที่น่าสนใจ ๒ ประเด็น

ประเด็นที่ ๑ เกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ในคดีร่ำรวยผิดปกติ

กฎหมายเดิมคือ พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๘๑ วรรคสอง ที่บัญญัติให้ผู้ถูกกล่าวหาภาระการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ

กฎหมายปัจจุบันคือพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๑๙ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “ในคดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ให้ผู้ถูกกล่าวหาภาระการพิสูจน์ที่ต้องแสดง ให้ศาลเห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ” และพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดี อ.ม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๘๘ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติทำนองเดียวกันว่า “ผู้ใดกล่าวอ้างโต้แย้งว่าทรัพย์สินที่ร้องขอให้ตกเป็น ของแผ่นดินมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ ผู้นั้นมีภาระการพิสูจน์ต่อศาล”

มีคำวินิจฉัยฯ ที่วินิจฉัยข้อโต้แย้งเกี่ยวกับพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๘๑ วรรคสอง คือ

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑/๒๕๖๕ เป็นกรณีอัยการสูงสุดยื่นคำร้องต่อศาลแพ่งขอให้มีคำสั่งให้ทรัพย์สินของผู้คัดค้านทั้งสองตกเป็นของแผ่นดินเพราะเหตุ**ร่ำรวยผิดปกติ** ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ ต่อมาศาลแพ่งมีคำสั่งให้ทรัพย์สินรวม ๔๙ รายการ มูลค่า ๓๔๑,๗๙๗,๘๑๑.๕๘ บาท ตกเป็นของแผ่นดิน ผู้คัดค้านทั้งสองอุทธรณ์

ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ ผู้คัดค้านทั้งสองยื่นคำโต้แย้งว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๘๑ วรรคสอง ที่กำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหา**มีภาระการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ** ทั้งที่ผู้กล่าวหาซึ่งเป็นรัฐมีอำนาจตรวจสอบและเข้าถึงพยานหลักฐานต่างๆ ได้มากกว่าผู้ถูกกล่าวหา บทบัญญัติดังกล่าวจึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ ประกอบมาตรา ๔ และมาตรา ๕

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- คดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน พนักงานอัยการยังคง**มีภาระหน้าที่**ในการนำสืบให้เห็นเหตุอันควรสงสัยก่อนว่า ทรัพย์สินนั้นมีความเชื่อมโยงกับการกระทำความผิดอย่างไร
- หลังจากนั้น**เจ้าของทรัพย์สินมีภาระการพิสูจน์**ให้เห็นว่า ทรัพย์สินนั้นมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ ตามมาตรา ๘๑ วรรคสอง อันเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้พิสูจน์สิทธิของตนต่อศาลได้อย่างเต็มที่ **เพราะการได้มาซึ่งทรัพย์สินเป็นข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นของเจ้าของทรัพย์สินแต่เพียงฝ่ายเดียว** และสามารถเข้าถึงพยานหลักฐานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงนั้นได้ หากเป็นกรณีที่ได้ทรัพย์สินมาโดยสุจริตหรือมิได้ทุจริตต่อหน้าที่หรือประพฤติดีชอบ ผู้ถูกกล่าวหาย่อมเป็นบุคคลที่รู้ดีที่สุดว่าทรัพย์สินเหล่านั้นได้มาโดยสุจริตด้วยวิธีใด อย่างไร
- การรับฟังพยานหลักฐานของศาลยังคงใช้หลักการชั่งน้ำหนักตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๘๑ วรรคสอง จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรม และไม่เป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ ทั้งไม่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลในกฎหมายระหว่างรัฐกับผู้ถูกกล่าวหาในการกำหนดภาระการพิสูจน์ ไม่ขัดหรือแย้งต่อมาตรา ๒๗ และเป็นการคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ รับรองไว้

ข้อสังเกต ศาลรัฐธรรมนูญให้เหตุผลว่ากฎหมายเรื่องนี้ไม่ได้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ โดยพิจารณาจากบทบาทของโจทก์ จำเลย และศาลว่า ไม่ได้ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรม โจทก์และศาลยังทำหน้าที่เหมือนหน้าที่ที่ต้องทำในคดีทั่วไปตามปกติ ส่วนที่จำเลยต้องมีภาระการพิสูจน์ว่าตนได้ทรัพย์สินมาโดยชอบ เพราะจำเลยเป็นคนที่รู้ดีที่สุดว่าตนเองได้ทรัพย์สินนั้นมาอย่างไร ได้มาโดยชอบหรือไม่ ซึ่งถ้าได้มาโดยชอบก็คงไม่เป็นการยากแก่การพิสูจน์

หากมีข้อโต้แย้งไปยังศาลรัฐธรรมนูญว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดี อ.ม. พ.ศ.๒๕๖๐ มาตรา ๔๘ วรรคหนึ่ง และพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๑๙ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง ศาลรัฐธรรมนูญก็น่าจะวินิจฉัยว่าไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุผลเช่นเดียวกัน

ประเด็นที่ ๒ เกี่ยวกับการให้ผู้บังคับบัญชาสั่งลงโทษไล่ออก ภายหลังคณะกรรมการป.ป.ช.ไต่สวนและมีมติว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นร้ายแรงผิดปกติ ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๒๒ วรรคสาม

พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๒๒ วรรคสาม บัญญัติว่า

“ในกรณีตามวรรคหนึ่ง (คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไต่สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายแรงผิดปกติ) ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. แจ้งคำวินิจฉัยพร้อมด้วยข้อเท็จจริงโดยสรุปไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนของผู้ถูกกล่าวหาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำวินิจฉัย เพื่อสั่งลงโทษไล่ออกภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง โดยให้ถือว่ากระทำการทุจริตต่อหน้าที่”

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๐/๒๕๖๗ เป็นกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกไล่ออกจากราชการเพราะเหตุทุจริตต่อหน้าที่ ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๒๒ วรรคสาม ที่บัญญัติว่า “ในกรณีตามวรรคหนึ่ง (คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไต่สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายแรงผิดปกติ) ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. แจ้งคำวินิจฉัยพร้อมด้วยข้อเท็จจริงโดยสรุป ไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนของผู้ถูกกล่าวหาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำวินิจฉัยเพื่อสั่งลงโทษไล่ออกภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง โดยให้ถือว่ากระทำการทุจริตต่อหน้าที่” ไปฟ้องคดีต่อศาลปกครองกลางขอให้เพิกถอนคำสั่งไล่ออก และยื่นคำร้องขอให้ศาลปกครองกลางส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๒๒ วรรคสาม ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- มาตรา ๑๒๒ วรรคสาม คำนึงถึงผลที่กระทบต่อระบบราชการและความเชื่อมั่นของภาครัฐอย่างร้ายแรง **ไม่ควรให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ร้ายแรงผิดปกติอยู่ในระบบราชการต่อไป** เป็นมาตรการหรือกลไกพิเศษที่เพิ่มประสิทธิภาพการปราบปรามการทุจริต

- ในการไต่สวนของคณะกรรมการป.ป.ช. ผู้ถูกกล่าวหา^{มี}โอกาสได้^{โต้แย้ง}แสดงหลักฐานได้อย่างเต็มที่แล้วตามหลักฟังความสองฝ่าย

- การให้ผู้บังคับบัญชาสั่งลงโทษไล่ออกโดยให้ถือว่ากระทำการทุจริตต่อหน้าที่ เป็นการบัญญัติให้บุคคลต้องรับผิดชอบการทำความผิดของตนในทางวินัย **มิให้การลงโทษทางวินัยเกิดความล้าหลัง**

เมื่อชี้แจงนำหน้าระหว่างประโยชน์สาธารณะที่จะได้รับตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายกับผลกระทบจากการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และ

- มาตรา ๑๒๒ วรรคสาม มีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกกล่าวหาว่าร้ายแรงผิดปกตินั้น **ไม่ใช่บทบัญญัติที่กำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องถูกลงโทษทางอาญา** จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง ด้วย

เหตุผลหลักของการไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง น่าจะอยู่ที่การที่เจ้าหน้าที่รัฐได้ทรัพย์สินมาโดยไม่ชอบอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่เป็นเรื่องร้ายแรง **ไม่ควรให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ร้ายแรง**

ผิดปกติดูอยู่ในระบบราชการต่อไป และเมื่อชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์สาธารณะกับผลร้ายที่เกิดขึ้นกับผู้กระทำ เป็นไปตามหลักสัดส่วน ส่วนที่ไม่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง เป็นเพราะเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับ การดำเนินการทางวินัย ไม่ใช่การดำเนินการทางอาญา จึงไม่อาจจะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรค หนึ่งได้

๔.๘ กลุ่มคำวินิจฉัยเกี่ยวกับคดียาเสพติด

๔.๘.๑ กรณีกฎหมายใหม่เป็นคุณ แต่มีข้อห้ามไม่ให้ใช้กับคดีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว (คือไม่ให้ ใช้บังคับกับคดีที่อยู่ระหว่างอุทธรณ์ ฎีกา หรือคดีที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว)

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๖-๗/๒๕๖๑ เป็นกรณีจำเลยซึ่งต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า มีความผิดตามพ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ ขณะที่ถูกจำคุกอยู่ในเรือนจำ มีพ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๖๐ แก้ไขข้อสันนิษฐานตามกฎหมายเดิมที่ว่า หากมีเมทาบีนปริมาณที่กำหนดไว้ในครอบครอง (เช่น ตั้งแต่ ๑๕ เม็ด ขึ้นไป) ให้ถือว่ามิใช่ในครอบครองเพื่อจำหน่าย อันเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาด (สืบทักล้างไม่ได้) เป็นว่า ให้ สันนิษฐานว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย อันเป็นข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาด (สืบทักล้างได้)

จำเลยจึงยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้น ขอให้นำพ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษฯ ที่แก้ไขใหม่มาบังคับแก้คดีของตน (ขอนำพยานมาสืบเพิ่มเติมเพื่อหักล้างข้อสันนิษฐาน) และยื่นคำร้องอีกฉบับหนึ่งขอให้ศาลชั้นต้นส่งเรื่องไปยังศาล รัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๘ **(ไม่ให้ใช้ บทบัญญัติที่แก้ไขใหม่กับคดีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว)** ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. ๒๕๕๗ มาตรา ๔ และรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ หลายมาตรา

ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยโดยพิจารณาแยกคดีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้วเป็น ๒ กรณี กล่าวคือ

๑) **คดีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว แต่คดียังไม่ถึงที่สุด** ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๘ หมายความว่า เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา แล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ แม้คดีจะยังไม่ถึงที่สุด โดยอาจอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกา จำเลยก็ไม่อาจนำสืบพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์เจตนาของตนเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษว่า ตนเองไม่ได้ มีเจตนาเพื่อจำหน่าย จึงถือเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง ที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า จำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็น ผู้กระทำผิดไม่ได้

- หลักพื้นฐานของการบริหารงานยุติธรรมทางอาญาที่ดีและเป็นธรรมของไทย จะต้องนำกฎหมายที่เป็น คุณมาใช้บังคับแก่จำเลยในคดีอาญาตราบเท่าที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด

ดังนั้น บทบัญญัติมาตรา ๘ ในส่วนนี้จึงขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรม (ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรค สอง) และจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง

๒) **คดีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว และคดีถึงที่สุดแล้ว** ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- สำหรับกรณีคดีถึงที่สุดแล้ว พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๘ วรรคหนึ่ง ใน ส่วนที่มีให้นำบทบัญญัติ มาตรา ๑๕ วรรคสาม มาตรา ๑๗ วรรคสอง และ มาตรา ๒๖ วรรคสอง แห่งพ.ร.บ.ยา เสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๖๐ ไปใช้บังคับคดีที่ศาล มีคำพิพากษาถึงที่สุดไปแล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๖๐ ใช้บังคับ เป็นไป เพื่อคุ้มครองกระบวนการพิจารณาและคำพิพากษาในคดีที่ถึงที่สุดไปแล้วโดยชอบด้วยกฎหมาย และเป็นไปตาม หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาหรือลักษณะเด็ดขาดถึงที่สุดของคำวินิจฉัยขององค์กรตุลาการ

ดังนั้น บทบัญญัติมาตรา ๘ ในส่วนนี้จึงมิได้เป็นการขัดหรือแย้งต่อข้อสันนิษฐานที่ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง มิได้เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคสาม

เปรียบเทียบ

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๕/๒๕๖๖ เป็นกรณีศาลจังหวัดกระบี่พิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตามพ.ร.บ.ยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ วรรคหนึ่งและวรรคสาม (๒) และมาตรา ๖๖ วรรคสอง ลดโทษให้หนึ่งในสาม คงโทษจำคุก ๒ ปี ๘ เดือน และปรับ ๒๖๖,๖๖๖.๖๗ บาท ฯลฯ จำเลยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดพิพากษายืน จำเลยฎีกาโดยศาลฎีกาอนุญาตให้ฎีกา

ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา จำเลยโต้แย้งว่า พ.ร.บ.ให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๔ มาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง (ที่บัญญัติกำหนดบทเฉพาะกาลว่า ให้บทบัญญัติที่ให้สันนิษฐานว่าเป็นการกระเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษตามพ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ และเพื่อขายซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ตามพ.ร.บ.วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. ๒๕๕๙ ซึ่งถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัตินี้ยังคงมีผลใช้บังคับแก่คดีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้วก่อนวันที่ประมวลกฎหมายยาเสพติดท้ายพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับแล้วแต่กรณี จนกว่าคดีถึงที่สุด) มีผลให้จำเลยยังคงอยู่ภายใต้บทสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้จำหน่ายยาเสพติด ขัดต่อหลักนิติธรรม จำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และเป็นการปฏิบัติต่อจำเลยเสมือนว่าเป็นบุคคลที่ได้กระทำความผิดโดยที่ศาลยังไม่ได้มีคำพิพากษา ขัดต่อสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และวรรคสอง และมาตรา ๒๙ วรรคสอง ขอให้ส่งข้อโต้แย้งดังกล่าวไปให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ศาลฎีกาส่งคำโต้แย้งของจำเลยเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.ให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๔ มาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่งและวรรคสอง และมาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่ บทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่ศาลฎีกาจะใช้บังคับแก่คดี เมื่อจำเลยโต้แย้งพร้อมเหตุผลว่าบทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินี้ กรณีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง

แต่ที่จำเลยโต้แย้งว่า พ.ร.บ.ให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๔ มาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง และมาตรา ๒๖ วรรคสอง หรือไม่นั้น **รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง เป็นบทบัญญัติในหมวด ๑ บททั่วไป** โดยมีได้มีข้อความที่เป็นการคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพไว้เป็นการเฉพาะ และจำเลยไม่ได้อธิบายเหตุผลว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคสอง เพราะเหตุใด จึงรับวินิจฉัยเฉพาะที่อ้างว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

ส่วนปัญหาว่า พ.ร.บ.ให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๔ มาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่นั้น ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- พ.ร.บ.ให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๔ มาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง ที่กำหนดให้คดีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้วก่อนวันที่ประมวลกฎหมายยาเสพติดมีผลใช้บังคับ และอาจอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา **ยังคงต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติที่กำหนดให้การมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษเกินปริมาณที่กฎหมายกำหนดไว้ในสันนิษฐานว่าผู้นั้นมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายนั้น เป็นบทสันนิษฐานความรับผิดทางอาญาที่ไม่เด็ดขาด** จำเลยมีโอกาสนำพยานหลักฐานพิสูจน์ความจริงว่าการกระทำของตนมิใช่การกระทำเพื่อจำหน่ายเพื่อหักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าวได้

- การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลชั้นต้นได้ผ่านการพิจารณาคดีตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยชอบด้วยกฎหมายมาแล้ว ทั้งการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน การพิจารณาสั่งฟ้องคดีของ พนักงานอัยการ การรับฟังพยานหลักฐานของศาล อยู่บนพื้นฐานของหลักการรับฟังพยานหลักฐานตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากกรณีมีความสงสัยอันควร ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยได้

- กรณีแตกต่างจากคำวินิจฉัยที่ ๖ - ๗/๒๕๖๑ วินิจฉัยว่า พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๘ วรรคหนึ่ง ที่ไม่ให้นำกฎหมายที่เป็นคุณแก่จำเลยที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ขัดต่อหลักนิติธรรม เนื่องจากบทบัญญัติมาตรา ๘ วรรคหนึ่ง เป็นกรณีกำหนดให้ยังคงใช้บังคับตาม กฎหมายเดิมที่เป็นบทบัญญัติให้ถือว่าเป็นการกระทำเพื่อจำหน่าย โดยไม่เปิดโอกาสให้จำเลยนำสืบหักล้างข้อ สันนิษฐานดังกล่าวว่าการกระทำของตนมิใช่การกระทำเพื่อจำหน่าย

- ทั้งหากมีกรณีกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดแตกต่างจากกฎหมายที่ใช้ภายหลังการกระทำ ความผิด ซึ่งเป็นข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาสามารถใช้ กฎหมายที่เป็นคุณปรับลดโทษแก่จำเลยได้

- แม้จำเลยอาจไม่ได้รับประโยชน์จากประมวลกฎหมายยาเสพติดที่ยกเลิกบทสันนิษฐานความผิดดังกล่าว ซึ่งเป็นกฎหมายใหม่ที่เป็นคุณกว่าก็ตาม แต่เมื่อซึ่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์สาธารณะที่จะได้รับตามวัตถุประสงค์ ของกฎหมาย (น่าจะหมายถึงความวุ่นวายที่จะเกิดขึ้นจากการขอให้จำเลยนำพยานมาหักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าว ทุกคดี) กับผลกระทบต่อการมีภาระการพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าว ที่อาจเป็นการจำกัดสิทธิ เสรีภาพของบุคคลอยู่บ้าง แต่ก็ได้ทำให้การอำนวยความสะดวกแก่จำเลยเสียไป

ดังนั้น พ.ร.บ.ให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๔ มาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง จึงไม่ได้ขัดต่อขัดต่อ หลักนิติธรรม ไม่จำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ตามมาตรา ๒๖ และไม่ขัดต่อหลักสันนิษฐานไว้ ก่อนว่าจำเลยไม่มีความผิด ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง

ข้อสังเกต

เหตุผลที่คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๕/๒๕๖๖ ไม่ยอมให้นำกฎหมายใหม่ไปใช้กับคดีที่อยู่ระหว่างการ พิจารณาของศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา น่าจะเป็นเพราะเป็นที่คาดหมายได้ว่า หากยอมให้นำกฎหมายใหม่ไปใช้กับ คดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา จำเลยที่แพ้คดีในศาลชั้นต้น คงจะขอนำพยานหลักฐาน มาสืบกันใหม่มากมาย โดยอ้างว่าตอนนี้ไม่มีข้อสันนิษฐานแล้ว เท่ากับต้องมีการสืบพยานหลักฐานกันใหม่หลายพัน คดี อาจจะเป็นหมิ่นคดี เป็นภาระแก่ทั้งศาลและคู่ความ อีกประการหนึ่งก็คือ ข้อสันนิษฐานที่มีอยู่ตามกฎหมาย ก่อนหน้านี้นี้ มีการแก้ไขให้เป็นข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาด ซึ่งจำเลยมีสิทธินำพยานหลักฐานหักล้างอยู่แล้ว แม้ไม่นำ กฎหมายใหม่มาใช้กับคดีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้วก็ไม่ได้ทำให้เสียความเป็นธรรมมากนัก

๔.๘.๒ บทนิยามคำว่า “จำหน่าย” ตาม ประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา ๑

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๓/๒๕๖๘ จำเลยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า มีความผิดฐานมีเมทแอมเฟตามีนไว้ใน ครอบครองเพื่อจำหน่าย ตามพ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ วรรคสาม (๒) และมาตรา ๖๖ วรรคสาม ลงโทษประหารชีวิต ลดโทษหนึ่งในสาม จำคุกตลอดชีวิต ต่อมาประมวลกฎหมายยาเสพติดมีผลใช้บังคับ จำเลยยื่นคำร้องขอให้ศาลชั้นต้นกำหนดโทษใหม่ โดยใช้กฎหมายในส่วนที่เป็นคุณแก่จำเลย ตามประมวลกฎหมาย อาญา มาตรา ๓ ศาลชั้นต้นมีคำสั่งยกคำร้อง จำเลยอุทธรณ์

ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ จำเลยยื่นคำร้องว่า ประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา ๑ บท นิยาม คำว่า “จำหน่าย” เฉพาะในส่วนที่บัญญัติว่า “และให้หมายความรวมถึงมีไว้เพื่อจำหน่าย” ขัดหรือแย้ง ต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕ และมาตรา ๒๙ เนื่องจากเดิม พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ ใช้ขณะจำเลยกระทำความผิด กำหนดให้ความผิดฐานจำหน่ายยาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ และความผิดฐานมี

ไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ เพื่อจำหน่าย เป็นคนละฐานความผิดแยกออกจากกัน แต่ประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา ๑ บัญญัติบทนิยามคำว่า “จำหน่าย” ให้หมายความว่ารวมถึงมีไว้เพื่อจำหน่ายด้วย มีผลทำให้ผู้กระทำความผิดฐานมียาเสพติดให้โทษไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายตามกฎหมายเดิมที่ถูกยกเลิกไปแล้ว ต้องมีความผิดและรับโทษฐานจำหน่ายยาเสพติดให้โทษที่เป็นเหตุฉกรรจ์ ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา ๑๔๕ วรรคสองและวรรคสาม อันเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นใหม่ภายหลังการกระทำความผิด บทนิยามดังกล่าวเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับย้อนหลังเพื่อลงโทษบุคคล ซึ่งขัดต่อหลักนิติธรรม ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕ และมาตรา ๒๙

ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๕ เป็นบททั่วไปที่วางหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญไว้ โดยมีได้มีข้อความที่เป็นการคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพไว้เป็นการเฉพาะ ศาลรัฐธรรมนูญไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยในส่วนนี้ จึงมีคำสั่งรับไว้พิจารณาวินิจฉัย คงรับวินิจฉัยเฉพาะประเด็นที่ขอให้วินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา ๑ บทนิยามคำว่า “จำหน่าย” เฉพาะในส่วนที่บัญญัติว่า “และให้หมายความว่ารวมถึงมีไว้เพื่อจำหน่าย” ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า การที่ประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา ๑ บัญญัติบทนิยามคำว่า “จำหน่าย” ให้หมายความว่ารวมถึงมีไว้เพื่อจำหน่ายด้วย ทำให้ผู้กระทำความผิดฐานจำหน่ายยาเสพติด แต่ยังคงเหลือยาเสพติดบางส่วนครอบครองอยู่กับตัว ไม่ต้องรับผิดทางอาญาทั้งความผิดฐานจำหน่ายยาเสพติดและความผิดฐานมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายยาเสพติดรวมสองกระทงตามกฎหมายเดิม **คงรับผิดทางอาญาฐานจำหน่ายยาเสพติดเพียงกระทงเดียวตามกฎหมายใหม่ ซึ่งเป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิดมากกว่า** บทนิยามคำว่า “จำหน่าย” เฉพาะในส่วนที่บัญญัติว่า “และให้หมายความว่ารวมถึงมีไว้เพื่อจำหน่าย” มีใช้บทบัญญัติที่กำหนดโทษเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่หนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิด อันจะมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง

ข้อสังเกต : กรณีโต้แย้งว่า บทนิยาม ของกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญเคยมีแนวคำวินิจฉัยว่า บทนิยามเพียงแต่ให้ความหมายของถ้อยคำเพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย ไม่มีกรณีที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ (คำวินิจฉัยที่ ๔๐/๒๕๔๗, ๓๑-๓๒/๒๕๖๓, ๖๓/๒๕๖๕) แต่กรณีนี้ศาลรัฐธรรมนูญรับวินิจฉัย น่าจะเป็นเพราะบทนิยามในคำวินิจฉัยนี้มีลักษณะเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีโดยตรง คือถึงขนาดเป็นข้อแพ้นะในคดี

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๖/๒๕๖๘ เป็นกรณีโจทก์ฟ้องว่า จำเลยทั้งสองกับพวกร่วมกันมีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย อันเป็นยาเสพติดให้โทษประเภท ๒ และร่วมกันมีคีตามีน อันเป็นวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท ๒ ไว้ในครอบครองเพื่อขาย ศาลอาญาพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา ๙๐ มาตรา ๙๔ มาตรา ๑๔๕ วรรคสาม (๒) และมาตรา ๑๔๙ วรรคสอง (๑) และ (๒) ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๖ ฐานสนับสนุนการจำหน่ายเมทแอมเฟตามีนและคีตามีน ลงโทษจำคุกตลอดชีวิต และปรับ ๑,๐๖๖,๖๖๖.๖๖ บาท รัชของกลาง

จำเลยที่ ๒ อุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ ระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์ จำเลยที่ ๒ ได้แย้งว่า ประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา ๑ บทนิยามคำว่า “จำหน่าย” ให้หมายความว่ารวมถึงมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายด้วย นั้น ทำให้การจำหน่ายกับการมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายหรือเพื่อขายนั้นเป็นความผิดอย่างเดียวกัน บทบัญญัติดังกล่าวมีผลบังคับให้ผู้กระทำความผิดฐานมีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ และประกาศ พ.ศ. ๒๕๕๙ ที่ถูกยกเลิกไปแล้ว ต้องรับผิดและรับโทษในความผิดฐานจำหน่าย ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด อันเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นใหม่ในภายหลัง ซึ่งไม่อาจนำมาใช้บังคับย้อนหลังแก่คดีที่เกิดขึ้นก่อนวันที่ประมวลกฎหมายยาเสพติดใช้บังคับได้ บทบัญญัตินี้ดังกล่าวที่ให้การจำหน่าย

หมายความว่ารวมถึงมีไว้เพื่อจำหน่าย และเชื่อมโยงไปถึงการมีไว้เพื่อขายนั้น ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๙ และต้องด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕

ศาลรัฐธรรมนูญรับวินิจฉัยเฉพาะปัญหาว่า ประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา ๑ บทนิยามคำว่า “จำหน่าย” เฉพาะในส่วนที่บัญญัติว่า “และให้หมายความรวมถึงมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย” ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสอง มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่ และวินิจฉัยความว่า

- โดยพฤติการณ์การกระทำในลักษณะของการจำหน่ายยาเสพติดและการมีไว้เพื่อจำหน่ายยาเสพติด ส่งผลกระทบบอย่างรุนแรงต่อปัญหาการขยายตัวของผู้ใช้และผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ประมวลกฎหมายยาเสพติด จึงบัญญัติให้การมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายยาเสพติดรวมอยู่ในนิยามของคำว่า “จำหน่าย” เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

- แม้การมีไว้เพื่อจำหน่ายจะเป็นการกระทำที่ยังไม่ถึงขั้นตอนการจำหน่ายก็ตาม แต่การนำยาเสพติดมาไว้ในครอบครองโดยมีเจตนาที่จะจำหน่ายยาเสพติดนั้นเป็นการทำให้เกิดความพร้อมที่จะจำหน่ายได้สำเร็จในขั้นตอนต่อไป ย่อมเป็นการกระทำที่จะส่งผลร้ายต่อสังคมได้ในระดับเดียวกับการจำหน่าย กฎหมายจึงกำหนดบทนิยามไว้ให้การมีไว้เพื่อจำหน่ายมีผลในทางกฎหมายเท่ากับเป็นการจำหน่าย

- บทนิยามเช่นนี้มีได้มีลักษณะเป็นบทสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด เนื่องจากการรวมการกระทำ “มีไว้เพื่อจำหน่าย” ไว้ในบทนิยามจำหน่ายไม่มีผลต่อการนำสืบพยานหลักฐานในคดีกฎหมายมิได้สันนิษฐานว่าการที่บุคคลมียาเสพติดไว้เพื่อจำหน่ายเป็นการกระทำความผิดฐานจำหน่าย เพราะการกระทำทั้งสองลักษณะต่างเป็นความผิดในตัวเอง โจทก์ยังคงมีหน้าที่ต้องนำสืบว่าจำเลยจำหน่ายหรือมียาเสพติดไว้เพื่อจำหน่าย อันเป็นองค์ประกอบความผิดตามที่ประมวลกฎหมายยาเสพติดบัญญัติไว้ บทนิยามดังกล่าวเป็นการอธิบายความหมายของคำว่า จำหน่าย ซึ่งเป็นการบัญญัติองค์ประกอบความผิดอาญา

บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสอง มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และ มาตรา ๒๙ วรรคสอง

๔.๘.๓ คำว่า กระทบต่อความมั่นคงฯ ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา ๑๔๕ วรรคสาม (๒)

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๓/๒๕๖๙ เป็นกรณีโจทก์ฟ้องว่า จำเลยทั้งสองกับพวกร่วมกันมีเมทแอมเฟตามีน คำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ได้ ๒,๒๑๕.๖๔๔ กรัม ไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย ศาลจังหวัดสมุทรปราการพิพากษา จำเลยทั้งสองมีความผิดตามพ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕, ๖๖ วรรคสาม ลงโทษจำคุกจำเลยทั้งสองตลอดชีวิต ต่อมาขณะที่จำเลยที่ ๑ รับโทษภายหลังคดีถึงที่สุด มีการประกาศใช้พ.ร.บ.ให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๔ มาตรา ๔ ให้ยกเลิกพ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ และให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติดแทน จำเลยที่ ๑ ยื่นคำร้องขอให้กำหนดโทษใหม่ ศาลจังหวัดสมุทรปราการเห็นว่าไม่มีเหตุให้กำหนดโทษใหม่ มีคำสั่งยกคำร้อง จำเลยที่ ๑ อุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวต่อศาลอุทธรณ์

ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ จำเลยที่ ๑ ได้แย้งว่า ประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา ๑๔๕ วรรคสาม (๒) มีได้บัญญัติว่า การทำให้เกิดผลกระทบบต่อความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยของประชาชนทั่วไป เป็นอย่างไร เป็นบทบัญญัติที่คลุมเครือ ไม่อาจตีความได้ชัดเจน การปรับบทลงโทษทำให้ผู้กระทำความผิดฐานมีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายตามกฎหมายที่ถูกยกเลิกไปแล้วต้องรับผิดและรับโทษในความผิดฐานจำหน่ายเมทแอมเฟตามีนทำให้เกิดผลกระทบบต่อความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยของประชาชนทั่วไปตามกฎหมายที่บัญญัติขึ้นใหม่ในภายหลัง มิใช่บทบัญญัติที่เป็นคุณแก่จำเลยที่ ๑ บทบัญญัติดังกล่าวไม่มีใช้บังคับเป็นการทั่วไป และเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ และ มาตรา ๒๙

ศาลรัฐธรรมนูญรับวินิจฉัยเฉพาะปัญหาว่า ประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา ๑๔๕ วรรคสาม (๒) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคสอง มาตรา ๒๗ วรรคสอง วรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า และมาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่ และวินิจฉัยความว่า

- แม้ไม่ได้กำหนดบทนิยามไว้ บทบัญญัติดังกล่าวก็มีความชัดเจน วิญญูชนสามารถเข้าใจความหมายและคาถหมายผลที่เกิดจากการฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าวได้

- ประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา ๑๔๕ กำหนดระวางโทษหนัก หนักมาก และหนักที่สุด ให้สอดคล้องกับความร้ายแรงในการกระทำของผู้กระทำความผิด ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติหรือขัดต่อหลักความเสมอภาค

- ส่วนกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดแตกต่างจากกฎหมายที่ใช้ภายหลังกระทำความผิด ย่อมเป็นดุลพินิจของศาลในการพิจารณากำหนดโทษใหม่ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓ หากผู้กระทำความผิดไม่เห็นด้วย ย่อมมีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาได้ บทบัญญัติดังกล่าวมิได้เป็นบทบัญญัติที่กำหนดโทษเพิ่มเติมแก่การกระทำที่ไม่ได้มีกฎหมายใช้บังคับอยู่ในเวลาที่กระทำความผิด และไม่เป็นการใช้กฎหมายที่มีโทษทางอาญาย้อนหลังแก่ผู้กระทำความผิด

เมื่อซึ่งนำหน้ากระหว่าประโยชน์สาธารณะที่ได้รับตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายและผลกระทบกับผู้กระทำความผิดในเหตุการณ์ตามกฎหมายแล้ว ประโยชน์สาธารณะมีมากกว่า เป็นไปตามหลักสัดส่วน ประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา ๑๔๕ วรรคสาม (๒) จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคสอง มาตรา ๒๗ วรรคสอง วรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

๔.๙ กลุ่มคำวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับกฎหมายระดับพระราชบัญญัติทั่วไป ที่น่าสนใจ

(๑) พ.ร.บ.หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๒๔๓ มาตรา ๒๔๔ และมาตรา

๓๑๗/๑๓

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๗/๒๕๖๗ เป็นกรณีจำเลยในคดีของศาลแพ่งโต้แย้งว่า พ.ร.บ.หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๒๔๓ มาตรา ๒๔๔ และมาตรา ๓๑๗/๑๓ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า พ.ร.บ.หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๒๔๓ บัญญัติให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลตามมาตรานี้เป็นบุคคลซึ่งรู้หรือครอบครองข้อมูลภายในตามมาตรา ๒๔๒ ส่วนมาตรา ๒๔๔ บัญญัติให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลตามมาตราเป็นบุคคลซึ่งมีพฤติกรรมการซื้อขายหลักทรัพย์หรือเข้าผูกพันตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าซึ่งผิดไปจากปกติวิสัยของตน เป็นบุคคลซึ่งรู้หรือครอบครองข้อมูลภายในตามมาตรา ๒๔๒ บทบัญญัติมาตรา ๒๔๓ และมาตรา ๒๔๔ บัญญัติขึ้นเพื่อผลักการกระการพิสูจน์ให้จำเลยเป็นผู้พิสูจน์ว่าตนมิได้รู้หรือครอบครองข้อมูลภายใน โดยเป็นการสันนิษฐานที่เป็นไปตามสภาพความเป็นจริงหรือการสันนิษฐานข้อเท็จจริงที่ควรจะเป็นซึ่งปรากฏจากสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์ เพื่อให้จำเลยเป็นบุคคลซึ่งรู้หรือครอบครองข้อมูลภายในอันเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบความผิดในส่วนของผู้กระทำความผิดตามมาตรา ๒๔๒ เป็นผู้พิสูจน์ว่าตนมิได้เป็นเช่นนั้นเท่านั้น ไม่ใช้การสันนิษฐานเด็ดขาดว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดโดยทันที จำเลยสามารถนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าวได้ โจทก์ยังคงมีภาระการพิสูจน์ให้ได้ตามเงื่อนไขของข้อสันนิษฐานตามมาตรา ๒๔๓ และมาตรา ๒๔๔ และต้องพิสูจน์การกระทำของจำเลยให้ครอบคลุมความผิดอื่น ๆ ตามมาตรา ๒๔๒ อีกด้วย บทบัญญัติมาตรา ๒๔๓ และมาตรา ๒๔๔ มิใช่การสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความผิด อันมีผลเป็นการผลักการการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ให้จำเลยโดยโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์การกระทำใดของจำเลย เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ขัดต่อหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่า

จำเลยไม่มีความผิด ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

ส่วนปัญหาว่า พ.ร.บ.หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๑๗/๑๓ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง หรือไม่ พิจารณาแล้วเห็นว่า พ.ร.บ.หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๑๗/๑๓ บัญญัติให้นำอายุความฟ้องคดีอาญามาใช้บังคับแก่การฟ้องคดีเพื่อกำหนดมาตรการลงโทษทางแพ่ง เนื่องจากเดิมการฟ้องคดีหลักทรัพย์มีมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดเพียงมาตรการทางอาญามีขั้นตอนและกระบวนการก่อนฟ้องคดีใช้ระยะเวลานาน บางฐานความผิดมีอายุความสั้นทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีอาญาได้ และเป็นการกระทำความผิดที่ซับซ้อนโดยกระทำกันเป็นเครือข่ายหรือเป็นขบวนการ จึงเพิ่มมาตรการลงโทษทางแพ่งมาใช้บังคับแก่ผู้กระทำความผิดอาญาบางฐานความผิดซึ่งเป็นมาตรการทางเลือกในการลงโทษ แต่การฟ้องคดีเพื่อกำหนดมาตรการลงโทษทางแพ่งไม่ใช่การฟ้องคดีละเมิด แม้สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์มีฐานะเป็นโจทก์ แต่มิได้เป็นผู้เสียหาย โจทก์มีหน้าที่ตามกฎหมายที่ต้องดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดในฐานะเป็นผู้กำกับดูแลและควบคุมบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ การที่บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้นำอายุความฟ้องคดีอาญามาใช้บังคับแก่การฟ้องคดีเพื่อกำหนดมาตรการลงโทษทางแพ่งเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงเหมาะสมและจำเป็นในการรักษาความเชื่อมั่นและคุ้มครองผู้ลงทุนและประชาชน เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง

(๒) พ.ร.บ.ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๓๓, ๓๔ วรรคหนึ่ง และ มาตรา ๓๕

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๘-๑๙/๒๕๖๗ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า พ.ร.บ.ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๓๓ (บัญญัติว่า เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ให้ นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการ และหน่วยงานของรัฐ รับคนพิการเข้าทำงานตามลักษณะของงานใน อัตราส่วนที่เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติงานในสถานประกอบการหรือหน่วยงานของรัฐ ทั้งนี้ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานออกกฎกระทรวงกำหนดจำนวนที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการ และหน่วยงานของรัฐต้องรับคนพิการเข้าทำงาน) มาตรา ๓๔ วรรคหนึ่ง (ที่บัญญัติว่า นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการที่มีได้รับคนพิการเข้าทำงานตามจำนวนที่กำหนดตามมาตรา ๓๓ ให้ส่งเงินเข้ากองทุนตามมาตรา ๒๔ (๕) ทั้งนี้ ให้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานออกกฎกระทรวงกำหนดจำนวนเงินที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการ จะต้องนำส่งเข้ากองทุน) และมาตรา ๓๕ (ที่บัญญัติว่า ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่ประสงค์จะรับคนพิการเข้าทำงานตามมาตรา ๓๓ หรือนายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการไม่รับคนพิการเข้าทำงานตามมาตรา ๓๓ และ ไม่ประสงค์จะส่งเงินเข้ากองทุนตามมาตรา ๓๔ หน่วยงานของรัฐ นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการนั้นอาจ ... หรือให้ความช่วยเหลืออื่นใดแก่คนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการก็ได้) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และ มาตรา ๔๐ เพราะบทบัญญัติดังกล่าวบังคับเพียงนายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการที่มีได้รับคนพิการเข้าทำงานตามจำนวนที่กำหนดในมาตรา ๓๓ ต้องส่งเงินเข้ากองทุน แต่หากหน่วยงานของรัฐ ไม่ประสงค์จะรับคนพิการเข้าทำงาน กลับไม่มีบทบัญญัติบังคับให้ต้องส่งเงินเข้ากองทุน

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า แม้มาตรา ๓๔ วรรคหนึ่ง มิได้บัญญัติให้หน่วยงานของรัฐที่ไม่ได้รับคนพิการเข้าทำงานต้องส่งเงินเข้ากองทุนเช่นเดียวกับนายจ้างหรือสถานประกอบการเอกชนก็ตาม แต่ด้วยเหตุที่ เงินกองทุนส่วนหนึ่งเป็นเงินอุดหนุนที่รัฐบาลต้องจัดสรรให้เพียงพอแก่การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๔ วรรคหนึ่ง (๒) ดังนั้น หากหน่วยงานของรัฐต้องส่งเงินเข้ากองทุนดังกล่าวอีกจะเป็น การจ่ายเงินออกจากงบประมาณแผ่นดินเข้ากองทุนที่ซ้ำซ้อน เป็นภาระด้านงบประมาณสำหรับรัฐและเป็นการ

เลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมสำหรับประชาชนกลุ่มอื่นๆ บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และบทบัญญัติมาตรา ๓๓ มาตรา ๓๔ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๓๕ เป็นการจัดระเบียบการประกอบอาชีพสำหรับคนพิการเพียงเท่าที่จำเป็นและเพื่อประโยชน์สาธารณะ อันเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๐ วรรคสอง บัญญัติให้กระทำได้ บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๐ ด้วย

(๓) พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๔ วรรคหนึ่ง (๑) และ (๒)

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๒๐/๒๕๖๖ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๔ วรรคหนึ่ง (๑) และ (๒) ใช้ถ้อยคำอันเป็นองค์ประกอบความผิดที่ไม่แน่นอน ขัดหลักการบัญญัติกฎหมายที่มีโทษทางอาญา ส่วนมาตรา ๑๔ วรรคหนึ่ง (๓) กำหนดในลักษณะเป็นความผิดเด็ดขาด ไม่เปิดโอกาสให้จำเลยสามารถพิสูจน์ความจริง ไม่มีบทยกเว้นโทษหรือยกเว้นความผิดในข้อหาหมิ่นประมาทเหมือนที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๒๙ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๓๔

พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๔ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(๑) โดยทุจริต หรือโดยหลอกลวง นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือปลอม ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน อันมิใช่การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา

(๒) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน

(๓) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ อันเป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา ...”

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๔ วรรคหนึ่ง (๑) (๒) และ (๓) เป็นบทบัญญัติเพื่อให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษ หากมีการกระทำความผิดดังกล่าวผ่านระบบคอมพิวเตอร์ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาในรูปแบบเฉพาะที่ก่อให้เกิดความเสียหายเป็นวงกว้างอย่างรวดเร็วซึ่งยากแก่การแก้ไขเยียวยาในภายหลัง อีกทั้งมีระดับความร้ายแรงและส่งผลกระทบต่อส่วนรวมมากกว่าความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา เมื่อชั่งน้ำหนักระหว่างสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนที่ถูกจำกัดตามกฎหมายกับประโยชน์ส่วนรวมที่ได้รับตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน จึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และไม่ขัดต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลตามมาตรา ๓๔ วรรคหนึ่ง

(๔) พ.ร.บ.การส่งผู้ร้ายข้ามแดน ฯ มาตรา มาตรา ๑๙

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๒๑/๒๕๖๘ เป็นกรณีเกี่ยวกับพ.ร.บ.การส่งผู้ร้ายข้ามแดน ฯ มาตรา มาตรา ๑๙ วรรคหนึ่ง (๒) และ (๓) หลักเกณฑ์การส่งตัว และมาตรา ๒๑ วรรคสอง, วรรคสาม สิทธิในการอุทธรณ์ มีข้อโต้แย้ง ๓ ข้อดังนี้

ข้อที่ ๑ พ.ร.บ.ส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๑๙ วรรคหนึ่ง (๒) และ (๓) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม หรือไม่

หมายเหตุ : พ.ร.บ.ส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๑๙ บัญญัติว่า “เมื่อศาลพิเคราะห์พยานหลักฐานแล้ว เห็นว่ามีเหตุดังต่อไปนี้ให้ศาลมีคำสั่งขังบุคคลนั้นไว้เพื่อส่งข้ามแดนต่อไป

(๑) บุคคลซึ่งถูกจับนั้นเป็นบุคคลซึ่งถูกร้องขอให้ส่งข้ามแดนและมีผู้ใช้มีสัญชาติไทย หรือเป็นผู้มีสัญชาติไทยแต่อยู่ในหลักเกณฑ์ให้ส่งข้ามแดนได้ตามมาตรา ๑๒

(๒) คดีมีมูลที่จะรับฟ้องไว้พิจารณา หากความผิดนั้นได้กระทำความผิดในราชอาณาจักรหรือมีกฎหมายบัญญัติให้ถือว่าได้กระทำความผิดในราชอาณาจักร และ

(๓) ความผิดซึ่งเป็นเหตุให้ร้องขอส่งผู้ร้ายข้ามแดนนั้น เป็นความผิดซึ่งอาจส่งผู้ร้ายข้ามแดนได้ตามพระราชบัญญัตินี้และมีใช้เป็นความผิดที่มีลักษณะทางการเมืองหรือเป็นความผิดทางทหารโดยเฉพาะ”

ผู้ถูกร้องขอโต้แย้งว่า มาตรา ๑๙ วรรคหนึ่ง (๒) และ (๓) ไม่เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงอื่นใด ส่วนข้อยกเว้นที่กำหนด ทำให้จำเลยไม่ได้รับการพิจารณาตัดสินอย่างถูกต้องเป็นธรรม และมีโอกาสต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า พ.ร.บ.ส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๑๙ วรรคหนึ่ง (๒) และ (๓) บัญญัติให้ศาลมีคำสั่งขังบุคคลไว้เพื่อส่งข้ามแดนว่า ต้องเป็นคดีที่มีมูลจะรับฟ้องไว้พิจารณาและมีใช้เป็นความผิดที่มีลักษณะทางการเมืองหรือเป็นความผิดทางทหารโดยเฉพาะ สำหรับการปฏิเสธไม่ส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในความผิดทางการเมืองเป็นไปตามมติการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ ๑๙ (๑) ที่กำหนดให้บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะมีความคิดโดยปราศจากการแทรกแซง ส่วนการบัญญัติข้อยกเว้นเกี่ยวกับความผิดทางทหาร เพื่อให้ไม่เป็นการแทรกแซงกิจการภายในเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศอื่น โดยศาลจะเพียงแต่รับฟังพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ในเบื้องต้นว่า ความผิดตามคำร้องขอให้ส่งผู้ร้ายข้ามแดนเป็นความผิดที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์หรือต้องด้วยข้อยกเว้นหรือไม่ ไม่มีการพิจารณาในเนื้อหาแห่งคดีโดยตรงเพราะผู้ถูกร้องขอยังคงมีสิทธิในการต่อสู้ในเนื้อหาของคดีได้อย่างเต็มที่ในศาลของประเทศผู้ร้องขอ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรม และไม่อาจระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพเพราะเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นก่อนรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง มีผลใช้บังคับ บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ ทั้งไม่เป็นการขัดต่อหลักความเสมอภาคและไม่เป็นการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลโดยไม่เป็นธรรม จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม

ข้อที่ ๒ พ.ร.บ.ส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม หรือไม่

หมายเหตุ : พ.ร.บ.ส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๑ บัญญัติว่า “เมื่อศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้ปล่อยหรือขังบุคคลเพื่อส่งข้ามแดนแล้วพนักงานอัยการหรือบุคคลนั้นอาจยื่นอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวไปยังศาลอุทธรณ์ภายในระยะเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลได้อ่านคำสั่งนั้น

ในการพิจารณาอุทธรณ์ ให้ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยคำคัดค้านเฉพาะเหตุที่ให้ศาลมีคำสั่งตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๙ โดยพิจารณาว่าศาลชั้นต้นได้มีคำสั่งไปโดยมีพยานหลักฐานเพียงพอหรือไม่

คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด”

ผู้ถูกร้องขอโต้แย้งว่า บทบัญญัติดังกล่าวทำให้ผู้ร้องขอเสียสิทธิในการยกข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายและพยานหลักฐานอื่น นอกเหนือจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบไว้แล้ว

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า มาตรา ๒๑ วรรคสอง ที่บัญญัติให้ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยคำคัดค้านเฉพาะเหตุที่ทำให้ศาลมีคำสั่งตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๙ โดยพิจารณาว่าศาลชั้นต้นมีคำสั่งไปโดยมีพยานหลักฐานเพียงพอหรือไม่ เป็นการกำหนดกรอบการใช้อำนาจของศาลอุทธรณ์เพื่อมิให้กระบวนการพิจารณาตัดสินผู้ร้ายข้ามแดนของศาลล่าช้า เป็นผลให้มีการคุมขังบุคคลผู้ถูกร้องขอให้ส่งข้ามแดนนานเกินไป และแม้ศาลมีคำสั่งขังผู้ถูก

ร้องขอไว้เพื่อส่งข้ามแดน แต่รัฐบาลยังมีอำนาจในขั้นตอนสุดท้ายว่าจะยินยอมหรือปฏิเสธการส่งผู้ร้ายข้ามแดนได้ภายในระยะเวลาเก้าสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งถึงที่สุดหรือภายในกำหนดเวลาที่ศาลได้อนุญาตให้ขยายออกไป มิฉะนั้นต้องปล่อยบุคคลนั้นไป การใช้ดุลพินิจของรัฐบาลดังกล่าวสามารถพิจารณาประเด็นอื่นนอกเหนือจากเหตุผลตามมาตรา ๑๙ วรรคหนึ่ง (๑) ถึง (๓) ได้ด้วย จึงไม่ตัดโอกาสของผู้ถูกร้องที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน เมื่อชั่งน้ำหนักแล้วเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วนพอเหมาะพอควรแก่กรณี ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม และไม่อาจจะบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพเพราะเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นก่อนรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง มีผลใช้บังคับ บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ ทั้งไม่เป็นการขัดต่อหลักความเสมอภาคและไม่เป็นการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลโดยไม่เป็นธรรม จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม กับไม่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง

ข้อที่ ๓ พ.ร.บ.ส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๑ วรรคสาม ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม หรือไม่

ผู้ถูกร้องขอโต้แย้งว่า ทำให้ผู้ถูกร้องขอเสียสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาหรือตรวจสอบการพิจารณาคดีจากศาลสูง

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า มาตรา ๒๑ วรรคสาม ที่บัญญัติให้คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุดเพื่อให้กระบวนการพิจารณาคดีส่งผู้ร้ายข้ามแดนดำเนินไปอย่างรวดเร็ว และลดระยะเวลาการคุมขังให้น้อยที่สุด ผู้ถูกร้องขอยังมีสิทธิได้รับการทบทวนคำสั่งของศาลชั้นต้นโดยศาลอุทธรณ์ ถือว่าเหมาะสมเพียงพอตามความจำเป็นแล้ว อีกทั้งเมื่อดำเนินการส่งผู้ร้ายข้ามแดนเรียบร้อยแล้ว ผู้ถูกร้องขอยังมีสิทธิได้รับการพิจารณาในเนื้อหาแห่งคดี ณ ศาลที่มีเขตอำนาจของผู้ร้องขอ และยังคงมีสิทธิได้รับการทบทวนโดยศาลสูงภายใต้เงื่อนไขแห่งกฎหมายของประเทศผู้ร้องขอ สอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ ๑๔ (๕) แม้การจำกัดสิทธิของคู่ความในการฎีกา แต่เมื่อชั่งน้ำหนักแล้วเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วนพอเหมาะพอควรแก่กรณี ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม และไม่อาจจะบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพเพราะเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นก่อนรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง มีผลใช้บังคับ บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ ทั้งไม่เป็นการขัดต่อหลักความเสมอภาคและไม่เป็นการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลโดยไม่เป็นธรรม จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม

(๓) พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๒ ในส่วนการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ
คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๒/๒๕๖๙ เป็นกรณีโจทก์รวม ๑๙๐ คน ซึ่งเป็นผู้ซื้อที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างในโครงการหมู่บ้านจัดสรรฟ้องบริษัทเจ้าของโครงการเป็นจำเลยต่อศาลแพ่งกรุงเทพใต้ว่า ส่งมอบทรัพย์สินที่มีคุณภาพต่ำกว่าที่ตกลงกันและไม่ถูกต้องตามสัญญาซื้อขาย เป็นเหตุให้เมื่อเกิดอุทกภัยบ้านของโจทก์ได้รับความเสียหาย ขอให้บังคับจำเลยชดเชยค่าเสียหาย

ระหว่างการพิจารณาของศาลแพ่งกรุงเทพใต้ จำเลยโต้แย้งว่า **พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๒** ในส่วนการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษที่กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจต้องรับผิดชอบเกินกว่าค่าเสียหายที่แท้จริง ไม่เป็นไปตามหลักการกำหนดค่าสินไหมทดแทนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเยียวยาผู้เสียหายให้กลับคืนสู่ฐานะเดิม เป็นการลงโทษผู้ประกอบการธุรกิจซ้ำในความผิดเดียวกัน ส่งผลให้ผู้ประกอบธุรกิจต้องรับผิดชอบต่อหนี้สิน เปิดช่องให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายย้อนหลังในข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นก่อนกฎหมายฉบับนี้ใช้บังคับ เป็นค่าเสียหายที่มีเจตนารมณ์ทางอาญาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดให้เจ็บปวดและเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะแฝงอยู่ ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด ไม่เสมอภาคทางกฎหมาย และเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจต้องรับผิดชอบต่อหนี้สินโดยอาศัยเหตุ

ฐานะทางเศรษฐกิจระหว่างบุคคลทั่วไปกับผู้ประกอบธุรกิจ เพิ่มภาระและจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของผู้ประกอบธุรกิจเกินสมควรแก่เหตุ ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่งและวรรคสาม และมาตรา ๓๗ ศาลแพ่งกรุงเทพใต้เห็นว่า กรณีต้องด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ให้ส่งข้อโต้แย้งดังกล่าวไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย

หมายเหตุ พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๒ บัญญัติว่า “ ถ้าการกระทำที่ถูกฟ้องร้องเกิดจากการที่ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรมหรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภคหรือกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ผู้ประกอบธุรกิจชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้บริโภค ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบธุรกิจได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบธุรกิจ การที่ผู้ประกอบธุรกิจได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ตลอดจนการที่ผู้บริโภคมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย

การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจกำหนดได้ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด”

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำร้องของจำเลยแล้วเห็นว่า ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ส่งคำโต้แย้งของจำเลยเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๒ ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่งและวรรคสาม และมาตรา ๓๗ หรือไม่ บทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่ศาลแพ่งกรุงเทพใต้จะใช้บังคับแก่คดี เมื่อจำเลยโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่า บทบัญญัติดังกล่าวชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และยังไม่มีความวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินี้ กรณีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง จึงมีคำสั่งรับไว้พิจารณาวินิจฉัย

ศาลรัฐธรรมนูญกำหนดประเด็นที่จะวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๒ เฉพาะในส่วนที่บัญญัติว่า “ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร” ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่งและวรรคสาม และมาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง หรือไม่ และวินิจฉัยมีสาระสำคัญว่า พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๒ มีเจตนารมณ์นำหลักการเรื่องการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษมาใช้บังคับแก่ผู้มีพฤติกรรมร้ายแรงเกินปกติธรรมดาและมีลักษณะอันน่าตำหนิไม่ว่าจะกระทำโดยจงใจ ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือการกระทำที่ก่อขึ้นนั้นเป็นความผิดโดยมิได้เกรงกลัวต่อกฎหมายบ้านเมือง โดยกำหนดให้ผู้กระทำต้องจ่ายค่าเสียหายเพิ่มขึ้นจากค่าเสียหายที่แท้จริง เพื่อให้ผู้กระทำนั้นเข็ดหลาบและเป็นการป้องปรามมิให้การกระทำดังกล่าวอีกในอนาคต และเพื่อคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคที่มีการรับรองไว้ตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๔๐ ฉบับปี ๒๕๕๐ และมาตรา ๔๖ วรรคหนึ่งแห่งรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ บัญญัติว่า สิทธิของผู้บริโภคย่อมได้รับความคุ้มครอง อีกทั้งมาตรา ๖๑ ยังบัญญัติให้รัฐมีหน้าที่ต้องจัดให้มีมาตรการหรือกลไกที่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคด้านต่างๆ การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามมาตรา ๔๒ จึงเป็นมาตรการทางกฎหมายในการลงโทษทางแพ่งโดยการกำหนดค่าเสียหายเป็นตัวเงินให้ผู้ประกอบธุรกิจต้องรับผิดชอบฝ่าฝืนหลักความสุจริตและหลักความเป็นธรรมในการประกอบธุรกิจ มิใช่ค่าเสียหายที่มีเจตนารมณ์ทางอาญาแฝงอยู่ อย่างไรก็ตาม การใช้ดุลพินิจของศาลต้องอยู่ภายใต้กรอบและเงื่อนไขที่กำหนดไว้เพื่อมิให้เกินสมควรแก่เหตุ กล่าวคือ **ประการแรก** ต้องปรากฏข้อเท็จจริงว่า ผู้ประกอบธุรกิจต้องชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้บริโภค **ประการที่สอง**

ผู้ประกอบการรายนั้นมีพฤติการณ์น่าตำหนิ **ประการที่สาม** ศาลต้องคำนึงถึงพฤติการณ์ต่างๆ ในคดี เช่น ความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับ ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบการ การที่ผู้ประกอบการได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ตลอดจนการที่ผู้บริโภคมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย และ**ประการที่สี่** ศาลต้องกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษไม่เกินกรอบเพดานขั้นสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ คือไม่เกินสองเท่าหรือไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แล้วแต่กรณี เมื่อ**ชั่งน้ำหนัก**ระหว่างผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลซึ่งเป็นผู้ประกอบการที่ต้องจ่ายค่าเสียหายแก่ผู้บริโภคเพิ่มขึ้นกับประโยชน์สาธารณะที่จะได้รับตามตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองประชาชน ประโยชน์สาธารณะย่อมมีน้ำหนักมากกว่า นอกจากนี้บทบัญญัติดังกล่าวใช้บังคับกับ**ผู้ประกอบการที่สำคัญในเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างจากบุคคลทั่วไป** รัฐอาจกำหนดมาตรการที่แตกต่างกันเพื่อความเป็นธรรมในสังคมตามเหตุผลความจำเป็นแก่กรณีได้ เป็นการปฏิบัติต่อสิ่งที่แตกต่างกันในสาระสำคัญให้แตกต่างกันเพื่อความเป็นธรรมสำหรับแต่ละกรณี พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๒ เฉพาะในส่วนที่บัญญัติว่า “ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร” เป็นมาตรการทางกฎหมายที่ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ และไม่เป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่งและวรรคสาม และมาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง

(๖) พ.ร.บ.รับราชการทหาร พ.ศ. ๒๔๙๗ มาตรา ๒๗

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๕/๒๕๖๙ เป็นกรณีพนักงานอัยการคดีศาลแขวงสมุทรปราการเป็นโจทก์ยื่นฟ้อง นาย น. เป็นจำเลย ต่อศาลแขวงสมุทรปราการว่า จำเลยหลีกเลี่ยงขัดขืนไม่มารายงานตัวต่อคณะกรรมการตรวจเลือกเข้ารับราชการทหารกองประจำการตามหมายเรียกของนายอำเภอเมืองสมุทรปราการ โดยไม่มีเหตุยกเว้นตามกฎหมาย เป็นความผิดตามพ.ร.บ.รับราชการทหาร พ.ศ. ๒๔๙๗ มาตรา ๒๗ (ที่บัญญัติว่า “ทหารกองเกินซึ่งถูกเรียกต้องมาให้คณะกรรมการตรวจเลือกทำการตรวจเลือกตามกำหนดหมายนั้น... ถ้าไม่มา ... ให้ถือว่าทหารกองเกินนั้นหลีกเลี่ยงขัดขืนไม่มาให้คณะกรรมการตรวจเลือกทำการตรวจเลือก”) และมาตรา ๔๕ (ที่บัญญัติว่า บุคคลใดหลีกเลี่ยงหรือขัดขืนไม่มาให้คณะกรรมการตรวจเลือกทำการตรวจเลือก ... ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี)

ระหว่างการพิจารณาคดีของศาลแขวงสมุทรปราการ จำเลยโต้แย้งว่า พ.ร.บ.รับราชการทหาร พ.ศ. ๒๔๙๗ มาตรา ๒๗ และมาตรา ๔๕ บังคับให้ชายที่มีสัญชาติไทยต้องมาทำการตรวจเลือกตามกำหนด หากหลีกเลี่ยงขัดขืนมีโทษจำคุกถึงสามปี เป็นบทบัญญัติที่ไม่เปิดโอกาสให้บุคคลซึ่งนับถือศาสนารวมถึงการมีความเชื่อซึ่งขัดแย้งกับการปฏิบัติการทางทหาร มีทางเลือกอื่นในการปฏิบัติหน้าที่พลเมืองรูปแบบอื่นที่มีใช้การเกณฑ์ทหารตามที่กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR) ข้อ ๑๘ และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights - UDHR) ข้อ ๑๘ รับรองสิทธิในการปฏิเสธการปฏิบัติหน้าที่ทหารหรือการเกณฑ์ทหารด้วยเหตุผลด้านศีลธรรมหรือความเชื่อหรือสิทธิในการคัดค้านโดยอ้างมโนธรรมไว้ แต่พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. ๒๔๙๗ มาตรา ๑๔ รับรองเสรีภาพในการถือศาสนาไว้บางส่วน บทบัญญัติทั้งสองเพิ่มภาระหรือจำกัดเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และขัดต่อเสรีภาพในการถือศาสนา ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๓๑

ศาลแขวงสมุทรปราการเห็นว่า กรณีต้องด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ให้ส่งข้อโต้แย้งดังกล่าวไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำร้องของจำเลยแล้วเห็นว่า ศาลแขวงสมุทรปราการส่งคำโต้แย้งของจำเลยเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.รับราชการทหาร พ.ศ. ๒๕๔๗ มาตรา ๒๗ และมาตรา ๔๕ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๓๑ หรือไม่ บทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่ศาลแขวงสมุทรปราการจะใช้บังคับแก่คดี เมื่อจำเลยโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่า บทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินี้ กรณีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง จึงมีคำสั่งรับไว้พิจารณาวินิจฉัย

ปัญหาตามข้อโต้แย้งของจำเลยนั้น ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยมีสาระสำคัญว่า การที่พ.ร.บ.รับราชการทหาร พ.ศ. ๒๕๔๗ มาตรา ๒๗ กำหนดให้ทหารกองเกินซึ่งถูกเรียกตัวต้องมาให้คณะกรรมการตรวจเลือกทำการตรวจเลือก เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๐ (๕) บัญญัติว่า บุคคลมีหน้าที่รับราชการทหารตามที่กฎหมายบัญญัติ และพ.ร.บ.รับราชการทหาร พ.ศ. ๒๕๔๗ บัญญัติให้ชายที่มีสัญชาติไทยมีหน้าที่รับราชการทหารด้วยตนเองทุกคน ส่วนที่พ.ร.บ.รับราชการทหาร พ.ศ. ๒๕๔๗ มาตรา ๔๕ กำหนดบทลงโทษบุคคลที่หลีกเลี่ยงหรือขัดขืนไม่มาให้คณะกรรมการตรวจเลือกทำการตรวจคัดเลือก ให้จำคุกไม่เกินสามปี เพื่อให้การตรวจเลือกเข้ารับราชการทหารกองประจำการมีประสิทธิภาพบังคับ บทบัญญัติทั้งสองมาตราดังกล่าวมีเจตนารมณ์เพื่อรัฐมีทหารกองประจำการในจำนวนที่เหมาะสมและเพียงพอ เพื่อดำรงไว้ซึ่งความพร้อมด้านกำลังพลที่จะปกป้องเอกราช อธิปไตย ความมั่นคงของประเทศและความปลอดภัยของประชาชน อันเป็นหน้าที่สำคัญของรัฐ ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๒ รวมถึงสนับสนุนภารกิจการพัฒนาประเทศและช่วยเหลือประชาชนเมื่อได้รับความเดือดร้อนในทุกสถานการณ์ ทั้งในภาวะปกติและในภาวะสงคราม เมื่อซึ่งน้ำหนักระหว่างการเกณฑ์ทหารเพื่อให้รัฐมีความพร้อมด้านกำลังพลที่จะปกป้องรักษาอธิปไตย กับการก่อให้เกิดภาระแก่บุคคลที่จะต้องมารับการคัดเลือกเพื่อเข้ารับราชการทหารกองประจำการ ประโยชน์สาธารณะย่อมมีมากกว่า เป็นไปตามหลักสัดส่วน มิได้เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ พ.ร.บ.รับราชการทหาร พ.ศ. ๒๕๔๗ มาตรา ๒๗ และมาตรา ๔๕ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง

ส่วนข้อโต้แย้งว่า พ.ร.บ.รับราชการทหาร พ.ศ. ๒๕๔๗ มาตรา ๒๗ และมาตรา ๔๕ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๑ นั้น รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๑ บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน แต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” รัฐธรรมนูญ มาตรานี้เป็นบทบัญญัติที่รับรองเสรีภาพในการถือศาสนา แบ่งออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง เป็นเสรีภาพในการถือศาสนาของบุคคลที่จะนับถือหรือไม่นับถือศาสนาก็ได้ เป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนโดยสภาพแล้ว การใช้สิทธิและเสรีภาพเหล่านี้เป็นเรื่องที่อยู่ภายในจิตใจ ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้อื่นหรือสังคม จึงเป็นสิทธิและเสรีภาพที่รัฐไม่อาจจำกัดได้ ส่วนที่สอง เป็นเสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน แต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย เช่น การเกณฑ์ทหาร การเสียภาษี ไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เพื่อป้องกันมิให้แต่ละคนอ้างเสรีภาพในการถือศาสนากระทำการใดๆ ที่จะมีผลกระทบต่อผู้อื่นหรือประโยชน์ส่วนรวม บุคคลไม่ว่าจะนับถือหรือไม่นับถือศาสนาใดยังคงมีหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ ไม่อาจอ้างการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตนเพื่อปฏิเสธหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในการรับราชการทหาร สอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR) ข้อ ๑๘ ที่ระบุว่า เสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนาอาจถูกจำกัดได้ด้วยเหตุต่างๆ ได้แก่ เพื่อรักษาความปลอดภัย ความสงบเรียบร้อย สุขอนามัย หรือ

ศีลธรรมอันดีของประชาชน เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลอื่นเท่านั้น พ.ร.บ.รับราชการทหาร พ.ศ. ๒๔๙๗ มาตรา ๒๗ และมาตรา ๔๕ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๑

(๗) พ.ร.บ.วัตถุอันตราย พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔ บทนิยามคำว่า “มีไว้ในครอบครอง” เฉพาะในส่วนที่บัญญัติว่า “รวมถึงการทิ้งอยู่ หรือปรากฏในบริเวณที่อยู่ในความครอบครองด้วย”

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๖/๒๕๖๙ เป็นกรณีผู้ฟ้องคดีซึ่งเป็นเจ้าของร่วมและนำที่ดินให้เช่าในลักษณะสัญญาต่างตอบแทนพิเศษ ฟ้องอธิบดีกรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมโรงงานอุตสาหกรรม และรองอธิบดีกรมโรงงานอุตสาหกรรม ในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพ.ร.บ.วัตถุอันตราย พ.ศ. ๒๕๓๕ ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ถึงที่ ๓ ต่อศาลปกครองกลางอันเนื่องมาจากผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๓ มีหนังสือแจ้งเตือนให้ผู้ฟ้องคดีนำขยะและวัตถุอันตรายในที่ดินของผู้ฟ้องคดีไปกำจัดให้ถูกต้อง ผู้ฟ้องคดีอุทธรณ์มีหนังสืออุทธรณ์คำสั่งตามหนังสือแจ้งเตือน แต่ไม่ได้รับแจ้งผลการพิจารณา

ระหว่างการพิจารณาของศาลปกครองกลาง ผู้ฟ้องคดีโต้แย้งว่า พ.ร.บ.วัตถุอันตราย พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔ บทนิยามคำว่า “มีไว้ในครอบครอง” เฉพาะในส่วนที่บัญญัติว่า “รวมถึงการทิ้งอยู่ หรือปรากฏในบริเวณที่อยู่ในความครอบครองด้วย” เป็นการบังคับให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ที่มีวัตถุอันตรายทิ้งอยู่หรือปรากฏอยู่ต้องรับผิดชอบในการกำจัดวัตถุอันตรายเช่นเดียวกับผู้เกี่ยวข้องกับวัตถุอันตรายโดยตรงซึ่งเป็นผู้ได้รับประโยชน์ เพิ่มภาระให้แก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินเกินสมควรแก่เหตุ ขัดต่อหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย และการบังคับให้บุคคลใดต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่ไม่ได้ก่อให้เกิดขึ้น ไม่ได้ยินยอมให้ผู้อื่นกระทำ หรือไม่ได้เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ก่อให้เกิดความเสียหาย เป็นมาตรการทางกฎหมายที่ไร้เหตุผล กระหน่ำต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อีกทั้งกฎหมายเพียงแต่ต้องการหาผู้รับผิดชอบในการบำบัดหรือกำจัดกากอุตสาหกรรมแทนเจ้าของวัตถุอันตรายที่แท้จริง บทนิยามดังกล่าวเป็นการบังคับใช้กับเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินอันเป็นกลุ่มบุคคลโดยเฉพาะเจาะจง มิได้มีผลบังคับเป็นการทั่วไป ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า การที่พ.ร.บ.วัตถุอันตราย พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔ บทนิยามคำว่า “มีไว้ในครอบครอง” ขยายขอบเขตการครอบครองหรือสิทธิครอบครองตามป.พ.พ. มาตรา ๑๓๖๗ โดยให้รวมถึงการมีวัตถุอันตรายไว้ในครอบครองเพื่อผู้อื่น การทิ้งอยู่ หรือปรากฏอยู่ในบริเวณที่อยู่ในความครอบครองด้วย แม้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ในบริเวณที่พบวัตถุอันตรายทิ้งอยู่หรือปรากฏอยู่จะไม่มีเจตนายึดถือเพื่อตนหรือเพื่อผู้อื่นก็ตาม เป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาด เนื่องจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์มีหน้าที่ที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ของกฎหมายลักษณะทรัพย์สินในการดูแลมิให้อสังหาริมทรัพย์เกิดอันตรายโดยสภาพ และมีหน้าที่ในการป้องกันมิให้ผู้ใดเข้ามากระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย หากเจ้าของหรือผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวย่อมต้องร่วมรับผิดชอบต่อความเสียหายด้วย เป็นไปตามหลักการสำคัญของกฎหมายสิ่งแวดล้อม ได้แก่ หลักการป้องกันและหลักการระวังไว้ก่อน ที่กำหนดหน้าที่ในเชิงป้องกันมิให้มีการก่อให้เกิดความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อม รวมถึงหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายที่กำหนดหน้าที่ให้บุคคลผู้มีความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดมลพิษต้องรับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นหรืออาจเกิดขึ้นจากการกระทำที่สร้างความเสี่ยงในการก่อมลพิษหรือเป็นต้นเหตุให้เกิดความรำไหหรือแพร่กระจายของมลพิษ ทั้งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๗ (๒) ที่บัญญัติให้รัฐมีหน้าที่อนุรักษ์ดูแลสิ่งแวดล้อม แม้บทบัญญัติดังกล่าวจะจำกัดสิทธิและเสรีภาพของเจ้าของหรือผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ที่มีวัตถุอันตรายทิ้งอยู่ หรือปรากฏอยู่ในบริเวณที่อยู่ในความครอบครองอยู่บ้าง แต่เมื่อชั่งน้ำหนักกับประโยชน์สาธารณะที่จะได้รับจากการป้องกันและเยียวยาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ประโยชน์สาธารณะย่อมมีมากกว่า อีกทั้งเจ้าของหรือผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวยังมีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายหรือดำเนินคดีอาญากับผู้นำวัตถุอันตรายมาทิ้งไว้ในอสังหาริมทรัพย์ของตน เป็นไปตามหลักสัดส่วน ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ บทบัญญัติดังกล่าวมีผล

ใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง
บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖

.....

ข้อสังเกต : การตอบข้อสอบเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง

ข้อสอบเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง มี ๒ ลักษณะ

ลักษณะที่ ๑ ให้วินิจฉัยว่า ศาลที่พิจารณาคดีต้องส่งข้อโต้แย้งของคู่ความไปให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา
วินิจฉัยหรือไม่ หรือศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับพิจารณาหรือไม่

ข้อสอบลักษณะนี้ต้องการให้วิเคราะห์เพียงว่า ข้อโต้แย้งของคู่ความต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญ
มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง หรือไม่ หากต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง คำตอบจะเป็น
ว่า ศาลที่พิจารณาคดีต้องส่งไป หรือศาลรัฐธรรมนูญต้องรับวินิจฉัย แล้วแต่รูปเรื่องของคำถาม แต่หากไม่ต้องด้วย
หลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง คำตอบก็จะเป็นไปในทางตรงข้าม

ในการตอบข้อสอบประเด็นว่า กฎหมายนั้นเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ส่งไปให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย
ว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ได้หรือไม่ หากเห็นว่าส่งไปให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยหรือศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับ
วินิจฉัยได้ ควรให้เหตุผลว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายและข้อโต้แย้งตามคำถามในข้อสอบนั้น

(๑) เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดี

(๒) เป็นข้อโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

(๓) ศาลรัฐธรรมนูญยังไม่เคยมีคำวินิจฉัยในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น

ส่วนในกรณีที่เห็นว่าส่งไปไม่ได้ คำตอบต้องระบุว่าไม่ต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ข้อ
ใด และเพราะเหตุใด

ตัวอย่างข้อสอบลักษณะที่ ๑ : ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๗๑

คำถาม (ประเด็นที่ ๒) พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องนายเสริมต่อศาลอาญาว่า กระทำความผิดฐานมียา
เสพติดให้โทษประเภท ๑ ไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายและจำหน่ายยาเสพติดให้โทษประเภท ๑ ระหว่างการ
พิจารณาสืบพยานโจทก์ นายเสริมยื่นคำร้องต่อศาลอาญาโดยโต้แย้งว่า พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.
๒๕๕๐ มาตรา ๑๘ ที่บัญญัติว่า “...คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์เฉพาะการกระทำซึ่งเป็นความผิด
เกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษที่สุด” เป็นการเลือกปฏิบัติ จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (ฉบับปี ๒๕๖๐) มาตรา ๒๗
วรรคสาม เพราะเป็นการเลือกปฏิบัติ ขอให้ศาลอาญาส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญให้วินิจฉัยความชอบด้วย
รัฐธรรมนูญของพ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๘ ศาลอาญามีคำสั่งยกคำร้องและ
ดำเนินการสืบพยานต่อไปให้วินิจฉัยว่า ศาลอาญามีอำนาจส่งคำร้องนี้หรือไม่ และคำสั่งนั้นชอบด้วยกฎหมาย
หรือไม่ เพราะเหตุใด

ธงคำตอบ คดีนี้อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลอาญา ศาลอาญายังไม่ได้มีคำพิพากษา จึงยังไม่มีกรณีที่
ศาลอาญาจะใช้พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดียาเสพติด ฯ มาตรา ๑๘ อันเป็นบทบัญญัติว่าด้วยการอุทธรณ์คำพิพากษา
บังคับแก่คดี กรณีจึงไม่ต้องด้วยรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง คำสั่งศาลอาญาที่ยกคำร้อง
ชอบแล้ว (คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๓๔/๒๕๔๘, ๑๐/๒๕๕๐ และคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓๗/๒๕๖๑)

ข้อสอบข้อนี้ ถามว่าศาลอาญามีอำนาจส่งคำร้องนี้หรือไม่ และคำสั่งนั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เพราะ
เหตุใด ไม่ได้ถามว่าศาลรัฐธรรมนูญจะรับวินิจฉัยหรือไม่ หรือวินิจฉัย หรือส่งคำร้องอย่างไร คำถามลักษณะนี้มุ่งให้
วิเคราะห์ว่าคำร้องหลักเกณฑ์ของมาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ที่จะส่งไปให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้หรือไม่

ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๗๓

คำถาม (ประเด็นที่ ๑) คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของนายขึ้นเพราะเหตุดำเนินการโฆษณาหาเสียงทางวิทยุและโทรทัศน์โดยขัดต่อหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด ระหว่างการพิจารณา นายขึ้นขอให้ศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งส่งข้อโต้แย้งว่า **พ.ร.บ.ว่าด้วยการเลือกตั้ง ส.ส. พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๖๙** ที่ว่า การโฆษณาหาเสียงทางวิทยุโทรทัศน์ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ ก.ก.ต. กำหนด ไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ **มาตรา ๗๗ วรรคหนึ่ง** ที่ว่า รัฐพึงยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์โดยไม่ชักช้า ให้วินิจฉัยว่า ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยคำร้องของนายขึ้นอย่างไร

ธงคำตอบ แม้ พ.ร.บ.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๖๙ ที่ว่า การโฆษณาหาเสียงทางวิทยุโทรทัศน์ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ ก.ก.ต.กำหนด เป็นบทบัญญัติที่ศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งจะต้องใช้บังคับแก่คดี และข้อโต้แย้งว่าบทบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ **มาตรา ๗๗ วรรคหนึ่ง** เป็นข้อโต้แย้งดังกล่าวเป็นข้อโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แต่**มาตรา ๗๗ วรรคหนึ่ง** อยู่ในหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐ เป็นเพียงแนวนโยบายให้พึงใช้แนวทางในการตรากฎหมาย จึงไม่มีกรณีที่พ.ร.บ.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๖๙ จะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ **มาตรา ๗๗ วรรคหนึ่ง** ได้ ข้อโต้แย้งของนายขึ้นจึงไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย ตามมาตรา ๒๑๒ วรรคสอง (คำวินิจฉัยศาล รธนฯ ที่ ๔/๒๕๖๓)

ข้อสังเกต ข้อสอบข้อนี้ถามว่า ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยคำร้องของนายขึ้นอย่างไร คล้ายกับจะให้ลงในเนื้อหาของกฎหมาย แต่เมื่อคำร้องไม่เข้าองค์ประกอบของมาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ก็เลยไม่ต้องลงไปในเนื้อหาว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๖๙ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ **มาตรา ๗๗ วรรคหนึ่ง** หรือไม่

ข้อสอบผู้ช่วยผู้พิพากษา สนามใหญ่ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

คำถาม ประเด็นที่ ๒ ก่อนสมัยประชุมสภาผู้แทนราษฎร พนักงานอัยการยื่นฟ้องนายเด่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ขอให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพิจารณาคดีมีพระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎร ประธานสภาผู้แทนราษฎรขอให้ศาลที่พิจารณาคดีอาญาปล่อยนายเด่น ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยนายเด่นโดยให้ทำสัญญาประกัน ตีราคาประกันห้าล้านบาท พร้อมกำหนดเงื่อนไขห้ามเดินทางออกนอกประเทศ นายเด่นโต้แย้งคัดค้านว่า **การที่ศาลตีราคาประกันห้าล้านบาทเป็นการเรียกหลักประกันสูงเกินควร และการสั่งห้ามออกนอกประเทศ เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรอง อันเป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ** ฉบับปี ๒๕๖๐ **มาตรา ๒๕** และ**มาตรา ๒๙** ขอให้ศาลส่งข้อโต้แย้งไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าคำสั่งศาลขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ให้วินิจฉัยว่าศาลต้องส่งข้อโต้แย้งของนายเด่นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่

ธงคำตอบ คำขอของนายเด่นที่ขอให้ศาลส่งข้อโต้แย้งไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยนั้น รัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นเองหรือคู่ความโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยมาตรา ๕ และยังไม่มีความวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น ให้ศาลส่งความเห็นเช่นนั้นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย กรณีนี้ ไม่ใช่เป็นการโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะนำมาใช้บังคับแก่คดีนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ แต่เป็นข้อโต้แย้งว่า **การที่ศาลตีราคาประกันสูงเกินควรและกำหนดเงื่อนไขห้ามเดินทางออกนอกประเทศ เป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ** ฉบับปี ๒๕๖๐ **มาตรา ๒๕** และ **๒๙** จึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่ศาลจะต้องส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย ตามมาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ศาลชั้นต้นจึงไม่ต้องส่งข้อโต้แย้งของนายเด่นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย

ข้อสังเกต เมื่อข้อโต้แย้งเป็นการขอให้วินิจฉัยว่า การกระทำของศาลไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ก็ไม่ต้องด้วยองค์ประกอบของมาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ศาลชั้นต้นเลยไม่ต้องส่ง จบแค่นั้น

ลักษณะที่ ๒ ให้วินิจฉัยว่า ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยข้อโต้แย้งว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก้คดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ อย่างไร

ข้อสอบลักษณะนี้ต้องวิเคราะห์ก่อนว่า ข้อโต้แย้งของคู่ความต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง หรือไม่ หากได้คำตอบว่า ไม่ต้องหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ก็จบเพียงแค่นั้น

แต่หากได้คำตอบว่า ต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง จะต้องวิเคราะห์ต่อไปด้วยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เป็นปัญหานั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตราใด หรือไม่ เพราะเหตุใด

ข้อสอบในลักษณะที่ ๒ ซับซ้อนกว่าข้อสอบลักษณะที่ ๑ อย่างไรก็ตาม ข้อสอบลักษณะที่ ๒ ในการสอบสนามต่างๆ มักจะออกเรื่องที่เคยมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นบรรทัดฐานแล้ว

ตัวอย่างข้อสอบลักษณะที่ ๒ :

ข้อสอบเนติบัณฑิต กันยายน ๒๕๖๘

คำถาม ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ได้มีคำวินิจฉัยและประกาศว่า สมาชิกภาพของนายหมื่น สมาชิกสภาเทศบาลนครเชียงใหม่สิ้นสุดลงเนื่องจากนายหมื่นได้อุปสมบทเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาเป็นเวลา ๓ วัน แล้วจึงสึกออกมาตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ มาตรา ๑๙ (๔) ประกอบมาตรา ๑๕ วรรคสอง ซึ่งกำหนดให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาเทศบาลสิ้นสุดลงเมื่อเป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช นายหมื่นจึงฟ้องคดีต่อศาลปกครองเชียงใหม่เพื่อให้เพิกถอนคำวินิจฉัยของผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ที่ให้นายหมื่นพ้นจากการเป็นสมาชิกสภาเทศบาล ในระหว่างการพิจารณาของศาลปกครองเชียงใหม่ นายหมื่นยื่นคำร้องต่อศาลว่า พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ มาตรา ๑๙ (๔) ประกอบมาตรา ๑๕ วรรคสอง ซึ่งกำหนดให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาเทศบาลสิ้นสุดลงเมื่อเป็นภิกษุ ขัดหรือแย้งต่อเสรีภาพในการนับถือศาสนาที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๓๑ ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการนับถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน ...” เพราะทำให้นายหมื่นอาจใช้เสรีภาพในการนับถือศาสนาโดยการอุปสมบทเป็นภิกษุในขณะที่ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาเทศบาลได้ ดังนั้น บทบัญญัติดังกล่าวจึงใช้บังคับมิได้ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๕ ขอให้ส่งคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ศาลปกครองเชียงใหม่จึงส่งคำร้องดังกล่าวไปยังศาลรัฐธรรมนูญ

ให้วินิจฉัยว่า ศาลรัฐธรรมนูญจะรับคำร้องหรือไม่ และวินิจฉัยคำร้องอย่างไร

ธงคำตอบ คำร้องของนายหมื่นเป็นการโต้แย้งว่าบทบัญญัติในพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ มาตรา ๑๙ (๔) ประกอบมาตรา ๑๕ วรรคสอง ซึ่งเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลปกครองจะใช้พิจารณาในคดีฟ้องเพิกถอนคำวินิจฉัยของผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ พร้อมทั้งการให้เหตุผลว่าบทบัญญัตินั้นต้องด้วยมาตรา ๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๑๒ ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำสั่งรับคำร้องของนายหมื่นไว้วินิจฉัยต่อไป

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ มาตรา ๑๙ (๔) ประกอบมาตรา ๑๕ วรรคสอง ซึ่งกำหนดให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาเทศบาลสิ้นสุดลงเมื่อเป็นภิกษุ ไม่ขัดหรือแย้งต่อเสรีภาพในการนับถือศาสนาหรือปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๑ แต่อย่างไรก็ตาม เพราะเสรีภาพดังกล่าวนี้ ยังคงมีอยู่ในฐานะที่นายหมื่นเป็นประชาชน แต่เมื่อนายหมื่นเข้าสู่การดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาเทศบาล ก็ย่อมอยู่ในข้อจำกัดทางกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน เพราะผู้ที่เป็น

ภิกษุไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาเทศบาลได้ ทั้งนี้ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคห้า (เทียบ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔๔/๒๕๕๒)

ข้อสังเกต เมื่อคำร้องต้องด้วยหลักเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ศาลรัฐธรรมนูญก็ต้องส่งรับคำร้องก่อน แล้ววินิจฉัยเนื้อหาของข้อโต้แย้งตามคำร้องต่อไป

ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๗๗

คำถาม ประเด็นที่ ๑ อัยการสูงสุดนำการกระทำของนายกกล้าไปฟ้องเป็นคดีอาญาต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ขอให้ลงโทษนายกกล้าฐานเป็นเจ้าพนักงานของรัฐปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตพ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๒ นายกกล้าให้การต่อสู้คดีว่า มิได้กระทำความผิดตามฟ้อง หรือหากฟังว่านายกกล้ากระทำความผิดก็ขอให้ลงโทษสถานเบาและรอการลงโทษ ในวันนัดตรวจพยาน นายกกล้ายื่นคำร้องโต้แย้งว่า**พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖** ที่ให้ศาลนำสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการป.ป.ช.เป็นหลักในการพิจารณา **ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง** ที่บัญญัติว่า การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรมและไม่จำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ เพราะการไต่สวนของคณะกรรมการป.ป.ช. มิได้กระทำต่อหน้าจำเลย ขอให้ส่งข้อโต้แย้งของจำเลยดังกล่าวไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย

ให้วินิจฉัยว่า ศาลรัฐธรรมนูญจะส่งคำร้องของนายกกล้าอย่างไร

ธงคำตอบ คดีนี้อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖ วรรคสอง เป็นบทบัญญัติที่ศาลจะต้องใช้บังคับแก่คดี เมื่อมีการโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่า บทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และยังไม่มีความวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินี้ **กรณีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง** ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจรับวินิจฉัยข้อโต้แย้งของนายกกล้า ส่วนข้อโต้แย้งของนายกกล้านั้น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖ วรรคสอง **มิได้บังคับให้ศาลต้องรับฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเป็นยุติตามที่ปรากฏในสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โจทก์ยังต้องมีการการพิสูจน์การกระทำและเจตนาของจำเลยให้ครบองค์ประกอบความผิด จำเลยยังคงมีสิทธิเสนอพยานหลักฐานเพื่อล้างพยานหลักฐานของโจทก์ และศาลยังคงมีอำนาจขังน้ำหนักพยานหลักฐานที่ได้ความตามทางไต่สวน อีกทั้งการพิจารณาคดีของศาลยังต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย บทบัญญัตินี้ดังกล่าวจึงไม่ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง (เทียบ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑/๒๕๖๒)**

ข้อสังเกต

ข้อสอบที่ถามว่า ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยอย่างไร ส่วนใหญ่ต้องการให้ตอบว่า

- (๑) ต้องด้วยหลักเกณฑ์ของมาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยหรือไม่ และ
- (๒) ต้องการให้วินิจฉัยด้วยว่า ขัดหรือไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญเพราะเหตุใด

มีนักศึกษาจำนวนไม่น้อยที่ไม่ได้เขียนด้วยว่า กรณีตามคำร้องต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง เพราะเหตุใด ข้ามไปเขียนวินิจฉัยประเด็นว่า ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ เพราะเหตุใด ไปเลย ทำให้เสียคะแนนไปอย่างน่าเสียดาย เพราะฉะนั้น การตอบข้อสอบลักษณะนี้ อย่าลืมเขียนด้วยว่า ข้อโต้แย้งตามปัญหาต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง เพราะเหตุใด (คือ อย่าลืมเขียนย่อหน้าแรกของธงคำตอบข้อสอบข้อนี้ด้วย)

ข้อสอบผู้ช่วยผู้พิพากษา สนามเล็ก ๕ มีนาคม ๒๕๖๘

คำถาม ประเด็น (ข) ครั้นถึงวันนัดพิจารณา ศาลเห็นว่าคดีโจทก์ขาดอายุความ เนื่องจากไม่ได้ตัวนายสอง มาศาลภายในอายุความ จึงพิพากษายกฟ้อง นางสาวหนึ่งซึ่งเป็นโจทก์ยื่นอุทธรณ์พร้อมกับยื่นคำร้องโต้แย้งว่า **ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕ วรรคแรก** ที่บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิด มายังศาลภายในกำหนดดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ...” ใช้ไม่ได้จริงในคดีที่ราษฎร เป็นโจทก์ เพราะแม้จะได้ยื่นฟ้องภายในกำหนดอายุความ แต่ต้องแต่สมบูรณ์มูลฟ้องและดำเนินการออกหมายเรียก หมายจับ อายุความในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์จึงน้อยกว่าในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ จึง**ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ**แห่งราชอาณาจักรไทย **มาตรา ๒๖ วรรคสอง** ที่บัญญัติว่า “กฎหมาย... ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป... ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งการเจาะจง” ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งให้ส่งศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

ให้วินิจฉัยว่า (ข) ศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำสั่งรับคำร้องของนางสาวหนึ่งไว้พิจารณา**ได้หรือไม่** และจะวินิจฉัยอย่างไร

ธงคำตอบ (ข) นางสาวหนึ่งยื่นอุทธรณ์พร้อมกับยื่นคำร้องโต้แย้งว่า ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕ วรรคแรก ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๖ วรรคสอง **พร้อมด้วยเหตุผล** เป็นกรณีคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาศาลอุทธรณ์ **บทบัญญัติที่โต้แย้งศาลอุทธรณ์จะต้องใช้บังคับแก่คดีและยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินี้มาก่อน** เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ศาลรัฐธรรมนูญจึง**ชอบที่จะรับคำร้องของนางสาวหนึ่งไว้พิจารณา**

ปัญหาตามข้อโต้แย้ง ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยว่า การฟ้องคดีอาญาไม่ว่าเป็นการฟ้องโดยพนักงานอัยการหรือผู้เสียหายต่างต้องฟ้องต่อศาลภายในหลักเกณฑ์และกำหนดอายุความ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕ เช่นเดียวกัน คือต้องฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดนับแต่วันทำความผิด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองบุคคลซึ่งอาจตกเป็นจำเลยเมื่อศาลได้ประทับรับฟ้อง หากราษฎรซึ่งเป็นผู้เสียหายเห็นว่าการให้พนักงานอัยการเป็นโจทก์ดำเนินคดีแทนจะเป็นผลดีมากกว่าการฟ้องคดีเองก็สามารถร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อให้พนักงานอัยการดำเนินคดีแทน ดังนั้นประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕ วรรคแรก จึงไม่มีผลทำให้สิทธิการฟ้องคดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ที่กำหนดให้ศาลต้องไต่สวนฟ้องก่อนนั้นมีอายุความน้อยกว่าคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ บทบัญญัตินี้ดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับเป็นการทั่วไป จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๖ วรรคสอง (เทียบ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๔/๒๕๖๔)

ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัย ๗๖

คำถาม พนักงานอัยการเป็นโจทก์ยื่นฟ้องนายดำกับพวกรวม ๓ คน เป็นจำเลยต่อศาลอาญา เนื่องจากในปี ๒๕๖๕ จำเลยทั้งสามในฐานะกรรมการผู้มีอำนาจทำการแทนบริษัทฟ้า จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นบริษัทที่ผลิตปิโตรเลียม ได้ร่วมกันแจ้งข้อความอันเป็นเท็จต่อเจ้าหน้าที่เพื่อหลีกเลี่ยงการเสียภาษีเงินได้ปิโตรเลียม อันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติภาษีเงินได้ปิโตรเลียม พ.ศ. ๒๕๑๔ มาตรา ๖๖ และมาตรา ๗๖ ระหว่างการพิจารณาคดีของศาลอาญา จำเลยทั้งสามโต้แย้งว่า พระราชบัญญัติภาษีเงินได้ปิโตรเลียม พ.ศ. ๒๕๗๖ ที่บัญญัติว่า

“ในกรณีที่บริษัทใดกระทำความผิด ถ้าการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นเกิดจากการสั่งการ หรือการกระทำของกรรมการ หรือผู้จัดการ หรือบุคคลใด ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น หรือในกรณีที่บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่ต้องสั่งการหรือกระทำการ และละเว้นไม่สั่งการหรือไม่กระทำการ จนเป็นเหตุบริษัทนั้นกระทำความผิด ผู้นั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้นๆ ด้วย” เป็นบทบัญญัติที่ให้**การพิสูจน์ความบริสุทธิ์ตกแก่จำเลย**เพียงเพราะมีชื่อเป็นกรรมการซึ่งผู้กระทำความผิดหลักเป็นนิติบุคคล ทำให้จำเลยทั้งสามถูกฟ้อง แต่พนักงานอัยการไม่ฟ้องนิติบุคคลดังกล่าว และได้พิจารณาว่าจำเลยทั้งสามเป็นผู้กระทำความผิด

หรือไม่ บทบัญญัติดังกล่าวขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง จึงใช้บังคับไม่ได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕ จำเลยทั้งสามขอให้ศาลอาญาส่งคำโต้แย้งดังกล่าวต่อศาลรัฐธรรมนูญ ศาลอาญาพิจารณาแล้วส่งคำโต้แย้งดังกล่าวต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย ให้อำนาจว่า (ก) ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับหนังสือส่งคำโต้แย้งของจำเลยทั้งสามไว้พิจารณาวินิจฉัยได้หรือไม่

(ข) พระราชบัญญัติภาษีเงินได้ปิโตรเลียม พ.ศ. ๒๕๑๔ มาตรา ๗๖ เป็นบทบัญญัติที่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่ เพราะเหตุใด

ธงคำตอบ (ก) คดีนี้อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลอาญา บทบัญญัติมาตรา ๗๖ แห่งพระราชบัญญัติภาษีเงินได้ปิโตรเลียม พ.ศ. ๒๕๑๔ ที่จำเลยทั้งสามโต้แย้งเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลอาญาจะใช้บังคับแก่คดี เมื่อจำเลยทั้งสามโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่า บทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และยังไม่มีความวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินี้ กรณีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจรับหนังสือส่งคำโต้แย้งของจำเลยทั้งสามไว้พิจารณาวินิจฉัยได้ (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๙/๒๕๖๖)

(ข) บทบัญญัติมาตรา ๗๖ แห่งพระราชบัญญัติภาษีเงินได้ปิโตรเลียม พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดตัวบุคคลที่ต้องรับผิดชอบในทางอาญาร่วมกับนิติบุคคล เนื่องจากนิติบุคคลเป็นบุคคลสมมติในทางกฎหมาย ไม่สามารถกระทำการใดๆ ได้ด้วยตนเอง และเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ถือเอาพฤติกรรมหรือการกระทำของผู้มีหน้าที่และความรับผิดชอบซึ่งก่อให้เกิดการกระทำความผิดของนิติบุคคลว่าต้องรับผิดชอบในผลของการกระทำของตนเอง ไม่ใช่บทสันนิษฐานความผิดของกรรมการหรือผู้จัดการหรือบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคล เป็นผู้กระทำความผิดไว้ตั้งแต่แรกเริ่มคดีโดยอาศัยสถานะของบุคคล หากแต่โจทก์ก็ต้องมีหน้าที่พิสูจน์การกระทำหรือละเว้นไม่กระทำตามหน้าที่ของบุคคลดังกล่าวก่อนว่าเป็นผู้สั่งการหรือกระทำการหรือละเว้นไม่กระทำการตามหน้าที่ ดังนั้น พระราชบัญญัติภาษีเงินได้ปิโตรเลียม พ.ศ. ๒๕๑๔ มาตรา ๗๖ ไม่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๗/๒๕๖๖ และ ๒/๒๕๕๖)

ข้อสังเกต

แนวทางการวินิจฉัยคำถามเกี่ยวกับข้อโต้แย้งว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม รวมทั้งมาตรา ๒๙ หรือไม่

๑. กรณีมาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิ” นั้น

ในส่วนที่ได้แย้งว่าขัดต่อหลักนิติธรรม ศาลรัฐธรรมนูญจะ**ดูเจตนารมณ์ของกฎหมายว่า** มุ่งคุ้มครองประชาชนหรือสังคมในเรื่องใด มีความจำเป็นต้องมีกฎหมายนั้นหรือไม่ และในส่วนที่ได้แย้งว่า กฎหมายนั้นเป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ศาลรัฐธรรมนูญจะนำหลักสัดส่วนมาเป็นหลักในการวินิจฉัย โดย**ชั่งน้ำหนัก**ระหว่างประโยชน์ที่เกิดแก่สาธารณะกับความเสียหายที่อาจเกิดแก่บุคคลที่ได้สัดส่วนกันหรือไม่

สำหรับข้อโต้แย้งเกี่ยวกับมาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง ตอนท้าย ที่ว่า เป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ศาลรัฐธรรมนูญจะ**ดูว่า**กฎหมายนั้นเป็นเรื่องที่**มนุษย์พึงปฏิบัติต่อกันหรือไม่** หรือมีผลเป็นการปฏิบัติต่อบุคคล

เหมือนไม่ใช่คน แต่เป็นสัตว์หรือสิ่งของหรือไม่ เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) หมายถึงคุณค่าของมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวเราทุกคน รัฐจะต้องปฏิบัติต่อประชาชนทุกคนเหมือนเป็นมนุษย์ จะปฏิบัติต่อประชาชนเหมือนเป็นสัตว์หรือสิ่งของไม่ได้

ตัวอย่างคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ เกี่ยวกับมาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง เช่น

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๑-๑๒/๒๕๖๘ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า **ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๗๒ ทวิ/๑ วรรคหนึ่ง** ที่บัญญัติว่า “ภายหลังที่ศาลได้ดำเนินการตามมาตรา ๑๗๒ วรรคสอง (สอบคำให้การของจำเลย) แล้ว เมื่อศาลเห็นว่าจำเลยหลบหนีหรือไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้ศาลออกหมายจับจำเลย หากไม่ได้ตัวจำเลยมาภายในสามเดือนนับแต่วันออกหมายจับ เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะให้การพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า และจำเลยมีทนายความ ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ และเมื่อศาลพิจารณาคดีเสร็จแล้ว ให้ศาลมีคำพิพากษาในคดีนั้นต่อไป” และ**วรรคสอง** บัญญัติว่า “การพิจารณาและสืบพยานตามวรรคหนึ่งต้องมีใช้คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล” ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

ในส่วนที่ได้แย้งว่า บทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่งนั้น เมื่อจำเลยหลบหนีหรือไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีอันควร ถือได้ว่าเป็นกรณีจำเลยไม่ประสงค์เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีหรือสละสิทธิในการที่จะได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าตนเอง ควรให้อำนาจศาลพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้เพื่อมิได้เกิดความล่าช้า อีกทั้งการพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยตามบทบัญญัติดังกล่าวต้องเป็นไปตามเงื่อนไขสี่ประการ ได้แก่ (๑) ศาลได้ต้องอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังแล้ว (๒) จำเลยหลบหนีหรือไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควร โดยศาลได้ออกหมายจับจำเลยแต่ไม่ได้ตัวจำเลยมาศาลภายในสามเดือน นับแต่วันออกหมายจับ (๓) จำเลยต้องมีทนายความ อันเป็นการกำหนดให้จำเลยมีตัวแทนเพื่อคุ้มครองสิทธิของตนในการต่อสู้คดี และ (๔) ต้องมีใช้คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล อันเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์และขอบเขตการใช้ดุลพินิจของศาลในการพิจารณาและสืบพยานหลังจำเลยอย่างชัดเจน นอกจากนี้หากจำเลยมีเหตุผลสมควรที่ไม่อาจปรากฏตัวในการพิจารณาคดีของศาล ย่อมไม่เป็นการตัดสิทธิจำเลยในการใช้สิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาที่ยังไม่ถึงที่สุด และแม้จำเลยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว อาจมีสิทธิร้องขอให้ออ้อนคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ หากกรณีเข้าเงื่อนไขตามพ.ร.บ.การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. ๒๕๖๖

การพิจารณาและสืบพยานหลังจำเลยตามมาตรา ๑๗๒ ทวิ/๑ แม้เป็นการจำกัดสิทธิในการต่อสู้คดีของโจทก์อยู่บ้าง แต่เมื่อชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์สาธารณะที่ทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็ว ไม่ขาดอายุความ อันเป็นการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน กับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของจำเลย ประโยชน์สาธารณะย่อมมีมากกว่า บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง

- ส่วนที่ได้แย้งว่าบทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสองนั้น ป.วิ.อ.มาตรา ๑๗๒ ทวิ/๑ ให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจในการพิจารณาสืบพยานลับหลังจำเลยเท่านั้น ศาลไม่อาจพิจารณาและพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดและลงโทษจำเลยได้ในทันที ศาลต้องรับฟังพยานหลักฐานและ ซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ไม่มีลักษณะที่เป็นการปฏิบัติต่อจำเลยเสมือนหนึ่งว่าจำเลยเป็นผู้กระทำ และมีได้เป็นการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด หรือเป็นการปฏิบัติต่อจำเลยเสมือนเป็นผู้กระทำความผิด บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๒/๒๕๖๔ คดีนี้ในระหว่างการพิจารณาของศาลปกครองกลาง ผู้ฟ้องคดียื่นคำร้องขอให้ส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. ๒๕๓๐ มาตรา ๓๔ (ที่บัญญัติว่า การร้องขอรับเงินที่วางไว้ตามมาตรา ๓๑ (เงินค่าทดแทนการเวนคืนที่หน่วยราชการนำไปฝากไว้ในบัญชีธนาคาร) ให้ร้องขอรับภายในสิบปี นับแต่วันที่วางเงิน ถ้าไม่ร้องขอภายในกำหนดเวลาเช่นนั้น ให้เงินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า บทบัญญัติดังกล่าวขัดถือเพียงความสะดวกของรัฐแต่ฝ่ายเดียว โดยไม่คำนึงถึงสิทธิของบุคคลซึ่งเป็นเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืน และไม่คำนึงถึงกรณีที่เจ้าของอสังหาริมทรัพย์อาจมีเหตุขัดข้องสามารถใช้สิทธิของตนได้ตามกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ทั้งที่รัฐมีหน้าที่ จ่ายเงินค่าทดแทนที่เป็นธรรมแก่เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนเพื่อชดเชยเยียวยาความเสียหายจากการที่รัฐได้พรากเอากรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ไปใช้เพื่อประโยชน์สาธารณะ บทบัญญัติมาตรา ๓๔ จึงเป็นกาวลิดรอนสิทธิของบุคคลที่ถูกเวนคืนเพิ่มเติมไปอีก ทั้งเป็นบทบัญญัติที่เพิ่มภาระเกินความจำเป็น และจำกัดสิทธิของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง

๒. กรณีตามมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม

มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน”

และ**วรรคสาม** บัญญัติว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้”

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ เป็นบทบัญญัติว่าด้วยหลักความเสมอภาค ซึ่งมีหลักการสำคัญ ๒ ประการ **หลักการที่ ๑** คือพึงปฏิบัติต่อสิ่งที่เหมือนกันให้เหมือนกัน และ**หลักการที่ ๒** คือพึงปฏิบัติต่อสิ่งที่แตกต่างกันให้แตกต่างกันไปตามสภาพ ดังนั้น ในกรณีที่ต้องพิจารณาว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม หรือไม่ จึงพิจารณาก่อนว่า กฎหมายนั้นทำให้บุคคลบางกลุ่มได้รับการปฏิบัติแตกต่างจากบุคคลบางกลุ่มหรือไม่ หากกฎหมายนั้นมีลักษณะที่ทำให้บุคคลได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ก็ต้องพิจารณาต่อไปว่า บุคคลสองกลุ่มหรือกรณีที่เป็นปัญหานั้นมีสาระสำคัญแตกต่างกันหรือไม่ หากมีสาระสำคัญแตกต่างกัน ย่อมออกกฎหมายให้มีผลบังคับแตกต่างกันได้ และหากไม่ได้มีสาระสำคัญแตกต่างกัน การออกกฎหมายให้มีผลบังคับแตกต่างกันย่อมทำให้บุคคลไม่เสมอกันในกฎหมาย และเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม อันเป็นการขัดหรือแย้งต่อมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม

ตัวอย่างคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับมาตรา ๒๗ ดังเช่น

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๔/๒๕๖๘ เป็นกรณีจำเลยโต้แย้งว่า พ.ร.บ.ชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพ.ร.บ.ชื่อบุคคล (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๘ กำหนดให้หญิงที่จดทะเบียนสมรสกับชายแล้วได้รับอนุญาตให้ใช้ชื่อสกุลของสามี เมื่อหย่าขาดจากสามีต้องกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิม เป็นการจำกัดเสรีภาพของฝ่ายหญิง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า การที่กฎหมายกำหนดสิทธิในการใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่าย กรณีการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส (เช่น การสมรสที่เป็นโมฆะ โมฆียะ) แตกต่างจากกรณีการสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตาย ก็เพราะกรณีแรก เป็นการสิ้นสุดการสมรสที่ทั้งสองฝ่ายไม่มุ่งหมายที่จะเป็นคู่สมรสกันอีกต่อไปแล้ว ส่วนกรณีหลัง เป็นเหตุธรรมชาติ มิใช่เหตุอันเกิดจากเจตนาของทั้งสองฝ่าย ความรู้สึกถึงความเป็นเครือญาติยังคงดำรงอยู่ อย่างไรก็ตาม หากคู่สมรสฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่ประสงค์จะสมรสใหม่

ต้องเลิกใช้ชื่อสกุลของคู่สมรสฝ่ายที่ถึงแก่ความตายไปแล้ว พ.ร.บ.ชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง จึงเป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับกับกรณีที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันให้แตกต่างกัน ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศหรือสถานะของบุคคล จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสองและวรรคสาม

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๑/๒๕๖๗ เป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่า พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๑๐๙ วรรคหนึ่ง ที่ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งครั้งที่เป็เหตุให้ศาลมีคำสั่งเช่นนั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง โดยผู้ร้องอ้างถึงกรณีนายกองคการบริหารส่วนจังหวัดลาออก ซึ่งไม่ต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งนั้น

ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า การลาออกเป็นสิทธิตามพ.ร.บ.องค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๓๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดพ้นจากตำแหน่งเมื่อ ... (๓) ลาออก โดยยื่นหนังสือต่อผู้ว่าราชการจังหวัด ...” การลาออกจึงเป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติรองรับให้ทำได้ บุคคลที่ลาออกจึงไม่ต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้ง อันเป็นกรณีที่รัฐปฏิบัติต่อบุคคลที่มีสาระสำคัญต่างกันให้แตกต่างกันได้ ไม่ถือเป็นเหตุให้บุคคลไม่เสมอภาคกันในกฎหมาย บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง

๓. กรณีตามมาตรา ๒๙ เกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญา

มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง เป็นเรื่องหลักความรับผิดชอบทางอาญา ต้องมีกฎหมายและมีโทษ **วรรคสอง**เป็นเรื่องห้ามสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความผิด **วรรคสาม**เป็นเรื่องการคุมขังให้ทำได้เท่าที่จำเป็น **วรรคสี่**เป็นเรื่องห้ามบังคับบุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง และวรรคห้าเป็นเรื่องการปล่อยชั่วคราว

การพิจารณาว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรานี้หรือไม่ ต้องพิจารณาก่อนว่าเป็นข้อโต้แย้งว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญมาตรานี้วรรคใด แล้วดูว่าขัดหรือแย้งต่อหลักการของวรรคนั้นหรือไม่

ตัวอย่างคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับมาตรา ๒๙ ดังเช่น

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๙/๒๕๖๕ คดีนี้ มีจำเลยในคดีที่ศาลยกฟ้อง ซึ่งได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างการพิจารณาของศาล ไปขอค่าใช้จ่ายในส่วนที่เป็นค่าทนายความจากคณะกรรมการพิจารณาค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ตามพ.ร.บ.ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ มาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง (๒) **คณะกรรมการชยค้ำขอ** เนื่องจากจำเลยไม่ได้ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี

จำเลยจึงยื่นอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการต่อศาลอุทธรณ์ตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ในกฎหมายดังกล่าว และยื่นคำร้องขอให้ศาลอุทธรณ์ส่งข้อโต้แย้งของตนไปให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติดังกล่าว**มาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง (๒)** ที่กำหนดให้การถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาอนุมัติค่าใช้จ่ายในส่วนค่าทนายความอันเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี ย่อมไม่เป็นธรรมแก่ผู้ยื่นคำขอ สร้างบรรทัดฐานให้จำเลยที่ต้องการได้สิทธิตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวต้องสละสิทธิในการปล่อยชั่วคราว ทั้งที่จำเลยจะถูกปล่อยชั่วคราวหรือไม่ ล้วนแต่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ เป็นบทบัญญัติที่เป็นข้อจำกัดในการอำนวยความสะดวก ยุติธรรม ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ **มาตรา ๒๙** (น่าจะหมายถึงวรรคสองที่ว่า ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด)

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า พ.ร.บ.ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ มาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง (๒) ที่ให้สิทธิแก่เฉพาะผู้ที่สูญเสียอิสรภาพด้วยเหตุที่ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวและถูกคุมขังเป็นระยะเวลานานในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลหรือต้องรับโทษตามคำพิพากษา

หรือคำสั่งของศาลอันถึงที่สุดต่อไปภายหลังจากที่บุคคลดังกล่าวไม่ได้กระทำความผิดหรือการกระทำนั้นไม่เป็นความผิดนั้น เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ได้รับความเสียหายจากการคุมขังโดยกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด เพื่อให้รัฐมีความระมัดระวังในการดำเนินคดีอาญาและรับผิดชอบต่อบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำของรัฐ และเพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่บุคคลที่ได้รับความเสียหาย ซึ่งการบัญญัติกฎหมายเพื่อเยียวยาความเสียหายในลักษณะดังกล่าว รัฐต้องคำนึงถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมประกอบด้วย บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙

.....

อริคม อินทุพุติ